

”OI IHANA TOUKOKUU!”

Tyttöjen ja henkilökunnan kokemuksia tyttötoiminnasta.

Sanna Voutilainen ja Tarja Puhakka

Opinnäytetyö, syksy 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi(AMK)

TIIVISTELMÄ

Puhakka, Tarja & Voutilainen, Sanna. ”Oi ihana toukokuu”, tyttöjen ja henkilökunnan kokemuksia tyttötoiminnasta ja sen tärkeydestä eteläsuomalaisessa sijaishuoltoyksikössä. Helsinki, syksy 2011, 58 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä-Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyössämme tutkimme eräässä eteläsuomalaisessa sijaishuoltoyksikössä järjestettyä tyttötoimintaa sekä tyttöjen ja henkilökunnan kokemuksia tyttötoiminnasta ja sen tarpeellisuudesta. Työmme tavoitteena oli perustella, miksi tyttötyö on erityisen tärkeää sijaishuollossa kasvaville tytöille. Toivomme, että työmme kautta tyttötyö voidaan nähdä yhtenä menetelmänä, kun työskennellään sijaishuollossa asuvien tyttöjen kanssa. Työmme yhtenä tavoitteena oli myös se, että työmme voisi olla tukena, kun erityistä tyttötoimintaa järjestetään. Haluamme antaa vastauksen kysymykseen, mikä tekee tyttötyöstä nimenomaan tyttötyötä.

Työssämme olemme avanneet erilaisia käsitteitä, joiden kautta lukijan on helppompaa ymmärtää mistä tyttötyössä on kysymys ja mitä sen toteutuksessa on hyvä huomioida.

Aineistoa keräsimme osallistuvan havainnoinnin avulla eli olemalla mukana tyttötoiminnassa. Toteutimme myös teemahaastattelun sijaishuoltoyksikön ohjajille ja olemme saaneet useita tiedoksiantoja toiminnan ulkopuoliselta suunnittelijalta ja vetäjältä.

Tyttöjen kokemuksia keräsimme muistelutapaamisen avulla, jossa tytöt ja me opinnäytetyön tekijät muistelimme yhdessä jo menneitä tapaamisia valokuvien, keskustelun ja tyttöjen piirrosten ja kirjoitusten kautta.

Prosessi alkoi alkuvuodesta 2011, jolloin aloitimme työskentelyn perehtymällä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen. Toukokuussa osallistuimme tyttötoimintaan ja alkusyksystä 2011 haastattelimme henkilökuntaa ja tapasimme tytöt. Tämän jälkeen analysoimme keräämämme aineistoa ja yhdistimme teorian ja aineiston yhdeksi johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi.

Sijaishuollon piirissä asuvilla tytöillä on usein ongelmia itsetunnon, identiteetin ja minäkuvan kanssa. Myös sosiaalisen pääoman muodostuminen on vaikeutunut turvattomien ilmiöiden takia.

Johtopäätöksemme on että tyttötoiminnalle on sijaishuollossa todellista tarvetta. Hyvin suunnitellun tyttötoiminnan avulla voidaan vahvistaa tyttöjen itsetuntoa, minäkuvaa, ja identiteettiä ja tätä kautta myös sosiaalinen pääoma lisääntyy. Tytöt tarvitsevat erityistä tukea oman identiteettinsä vahvistamiseen ja naiseksi kasvamiseen. Tyttötyö on yksi varteenotettava työmuoto tyttöjen kasvun ja kehityksen tukemiseen.

Asiasanat/avainsat: Tyttötyö, sijaishuolto, lastensuojelu

ABSTRACT

Voutilainen, Sanna and Puhakka, Tarja

Social care workers' and girls' experiences at a foster unit.

58p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programmed in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this study was to analyze social work with girls aged 6-10 years. The emphasis was on the self-esteem and self-image of the girls. Another aspect was to gain employees' perspective of the necessity of social work with girls.

We started the process description by studying literature on the subject.

The material was collected by using participatory observation in a foster care unit for 7 girls in Southern Finland. In addition, the 3 employees of the unit were interviewed. After that we collected all information together and analyzed it using content analysis.

Results showed that the girls needed special support to strengthen their identity and to become balanced women. The interviews indicated that the employees felt they were doing important work with the girls.

The conclusion of the study is that social work with girls is important and communities should invest more resources into it. This kind of work is important in child protection for girls in order to support their development and correct distorted self-images.

Keywords: social work with girls, foster care, child protection.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYTTÖTYÖ JA SEN HISTORA	8
2.1 Tyttötyön määrittelyä	8
2.2 Tyttötyön historia	9
2.3 Sijaishuoltoyksikön tyttötyön historia	10
3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	12
3.1 Identiteetti	13
3.2 Itsetunto	13
3.3 Yksityinen ja julkinen itsetunto	14
3.4 Minäkuva ja minäkäsitys	15
3.5 Sosiaalinen pääoma	15
3.6 Lastensuojelu ja sijaishuolto	16
3.7 Ryhmän ohjaus	17
3.8 Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote	18
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1 Havainnointi	22
5.2 Osallistuva havainnointi	23
5.3 Teemahaastattelu	23
5.4 Tapaustutkimus	24
5.5 Aineiston analyysi	25
5.6 Aineiston keruu	26
6 OPINNÄYTETYÖ PROSESSI	29
7 ”OI IHANA TOUKOKUU, kerhojen toteutus ja sisältö.	32
8 TUTKIMUSTULOKSET TEEMOITTAIN	34
8.1 Ohjaajan rooli ja merkitys ryhmälle	34
8.2 Tyttöryhmän vahvuudet	36
8.3 Kuinka tyttötoiminnalla voi vahvistaa tyttöjen, identiteettiä, minäkuva, itsetuntoa ja sosiaalista pääomaa	37
8.4 Mikä tyttötyössä viehättää?	38
8.5 Tyttötyön merkitys sijaishuoltoyksikössä	38
8.6 Tyttöjen kokemuksia toukokuun tapaamisista	40

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	42
9.1 Tutkimustulosten tarkastelua.....	42
9.2 Tavoitteiden saavuttaminen ja arviointi	47
9.3 Tyttökerhosta pohdintaa	45
9.4 Oman työmme pohdintaa	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
9.5 Omien ajatustemme pohdintaa.....	46
10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	49
Lähteet	51
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytteessämme tutkimme, miten eräässä eteläsuomalaisessa sijaishuoltoyksikössä tuetaan tyttöjä ja heidän kasvuun ja kehitystään tytöille suunnatun toiminnan avulla. Tyttöyden erityispiirteiden huomioiminen sijaishuollossa kiinnostaa meitä molempia. Olemme molemmat työskennelleet lastensuojelussa ja huomanneet, että tytöt tarvitsevat erityistä tukea arjen asioissa naiseuteen ja tyttöyteen liittyen. Naispuolisena työntekijänä joutuu usein tilanteisiin, joissa tytöt tarvitsevat neuvoja, tukea ja vahvistusta identiteettiinsä. Näiden ajatusten ja omien kokemustemme pohjalta saimme idean opinnäytetyöhömmme.

Cacciatoren (2007, 98–97) mukaan tyttöjen ja poikien maailmat ovat erilaiset. 7–10-vuotiaina korostetaan tyttöyttä ja poikuutta toistensa vastakohtina. Tyttöillä on omat juttunsa ja pojilla taas omat, välillä taas vastakkaisen sukupuolen jutut kiinnostavat. Ajoittain identiteettiä on hyvä vahvistaa samaa sukupuolta olevien ryhmässä. Asetelma ja tunnelma muuttuvat heti, jos paikalla on yksikin vastakkaisen sukupuolen edustaja. Myös aikuisilla on erikseen esimerkiksi naisten keskustelu, jumppapiirit ja miehillä sauna- ja peli-illat, miksei siis myös lapsilla.

Meille tarjoutui mahdollisuus päästä osallistumaan Etelä-Suomessa sijaitsevan sijaishuoltoyksikön keväällä 2011 järjestettyyn tyttötoimintaan. Meidän tehtävämme oli havainnoida tyttöjen ja ohjaajien kokemuksia ja olla mukana kerhon toiminnassa. Toiminnan vetovastuu oli kolmella toiminnan ohjaajalla, kaksi heistä oli sijaishuoltoyksikön omaa väkeä, ja päävastuu sisällön suunnittelusta ja toiminnan toteuttamisesta oli täysin ulkopuolisella vetäjällä.

Osallistuessamme kerhon toimintaan pohdimme esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Mistä voi huomata kerhojen vaikutuksen tytöissä? Mikä on tärkein asia kerhojen toiminnassa? Miten aikuiset voivat tukea lapsia ja miten he vaikuttavat lapsiin. Miten lapset vaikuttavat aikuisiin ja heidän kykyynsä käsitellä aiheita? Mitä ystävyys tyttöjen välillä tarkoittaa? Miten erityinen tyttötoiminta vaikuttaa tyttöjen itsetuntoon ja minäkuvaan?

Tutkimustehtävämme oli kerätä henkilökunnan ja tyttöjen kokemuksia 6–10-vuotiaille tytöille suunnatusta toiminnasta ja sen tarpeellisuudesta kyseisessä sijaishuoltoyksikössä. Valitsimme kohderyhmäksemme 6–10-vuotiaat tytöt siksi että kokemuksemme mukaa tämän ikäiset tytöt sitoutuvat helposti ryhmätoimintaan ja kertovat avoimesti mielipiteistään ja tunteistaan. Ikäryhmän valintaan vaikutti myös se että tämänkaltainen toiminta on hyvä aloittaa varhaisessa vaiheessa. Koemme että varhaisessa vaiheessa aloitetulla tyttötoiminnalla on positiivisia vaikutuksia itsetuntoon, identiteettiin, minäkuvaan ja sosiaaliseen pääomaan. Työmme yksi tärkeä tavoite oli osoittaa tyttötoiminnan tärkeys ja sen jatkamisen tarpeellisuus tulevaisuudessakin.

Toivoimme myös, että aiheemme herättäisi yleisesti keskustelua ja pohdintaa tyttötoiminnan tärkeydestä ja siitä että tyttötoiminta voi olla yksi sijaishuollossa oleva työmuoto, jolla tuetaan tyttöjen kasvua ja kehitystä nuoriksi naisiksi.

Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus. Aineistoa työhömme olemme keränneet osallistuvan havainnoinnin kautta ja haastattelemalla sijaishuoltoyksikön ohjaajia, jotka osallistuivat toimintaan. Olemme myös saaneet tiedoksiantoja toiminnan ulkopuoliselta vetäjältä, sekä tyttötoimintaan osallistuvien tyttöjen kokemuksia ja tuntemuksia toiminnasta olemme keränneet tytöille järjestetyssä tapaamisessa, jossa muistelimme menneitä tapaamisia valokuvien, piirrosten ja yhteisen keskustelun avulla.

2 TYTTÖTYÖ JA SEN HISTORIA

6–10-vuotias tyttö ottaa itsenäistymisen ensiaskeleita. Kun lapsi menee kouluun, alkaa kotoa ulospäin suuntautumisvaihe. Lapsi voi vaikuttaa hyvinkin kypsältä ja halukkaalta selviytymään useista asioista itsenäisesti, mutta tarvitsee vielä paljon aikuisen tukea ja lohtua. (Cacciatore 2007, 154–155.)

Tässä iässä ei enää kerrota kaikkea vanhemmille ja ikätovereiden seuran tärkeys vahvistuu. Ihastumiset, kaukorakkaudet ja fantasioiden maailma vahvistuvat. 6–10-vuotiaalle perheelle on perustus, josta voi ottaa etäisyyttä ja taas palata tankkaamaan turvaa. Yhtälailta lapselle ovat tärkeitä kaverisuhteet ja omat harrastukset. Kuuluminen yhteisöön on oleellinen osa rakentuvaa itsetuntoa. Yhteisöissä, joissa aikuinen on mukana, on tärkeää että lapselle opetetaan oman esimerkin kautta toisten arvostavaa kohtelua. (Cacciatore 2007, 154–155.)

7–10-vuotiaan koululaisen kasvu ja kehitys tapahtuu voimakkaasti ikätoverisuhteiden kautta. Lapselle on tärkeää oppia juuri tämän joukon säännöt tunteakseen oikeat keinot sitten, kun on aika tavoitella arvostusta, työtä ja parisuhdetta, tai vain välttääkseen syrjityksi tulemisesta. (Cacciatore 2007, 154–155.)

2.1 Tyttötyön määrittelyä

Tyttötyössä huomioidaan kasvatustehtävä ja sukupuolen yhteiskunnallinen merkitys; se on tytöille suunnattua, heille sovellettua, heidän tarpeensa ja kehityksensä ominaispiirteet huomioivaa toimintaa. Tyttötyössä on kysymys juuri tytöille tarkoitettua, heidän kasvuaan tukevasta ja sukupuolen mukaan toteutetusta toiminnasta. (Nitovuori, 2001.)

Tyttötoiminta vähentää sukupuolten aiheuttamia jännitteitä. Erillisryhmät helpottavat lasten ja nuorten oman yksilöllisen identiteetin löytymistä. Rooli voidaan ottaa erillisryhmässä vapaammin ja se helpottaa itsen ja toisten hyväksymistä

sekä siten toimimista myös sekaryhmissä. Tyttötoiminta antaa myös mahdollisuuden miettiä sukupuoleen liittyviä viestejä, itseen vaikuttavien tekijöiden tuntemus vaikuttaa elämönhallintataitojen muodostumiseen. Tyttöryhmät tukevat tyttöjen nuoreksi kasvamista, aikuistumista ja naiseutta. Ryhmät voivat myös tukea tyttöjen itsetuntoa. Tyttötyön lähtökohtana on aina sukupuolen tiedostaminen ja positiivisen naiseuden tukeminen. (Nitovuori, 2001.)

Tyttötoiminta antaa parhaimmillaan tytöille turvallisen aikuisen naisen tukea ja roolimallin. Ohjaajana toimiva nainen voi olla tytöille hyvin arvokas ja tarjota positiivisen samaistumiskohteen. Ohjaajalle tyttöryhmä voi tarjota tilaisuuden pohdita omaa naiseuttaan ja oppia tyttöjen kautta itsestään. (Nitovuori, 2001.)

Uusimman tutkimuksen mukaan tyttökulttuuri-käsite muodostuu tyttöjen keskinäisissä käytännöissä, joita ilmaistaan tyttöjen erilaisissa omissa tiloissa. Tyttöjen omat tilat luovat tytöille mahdollisuuden toisenlaiseen yhdessäoloon kuin sekaryhmä. Tilalla tarkoitetaan sosiaalista paikkaa joka muodostuu puheesta, mielipiteistä ja käsityksistä. (Anttila, Ojanen, Saarikoski & Timonen 2011, 135–136.)

2.2 Tyttötyön historia

Naistutkimus ja feminismi ovat tyttötyön tärkeitä taustatekijöitä. Niiden myötä on ruvettu pohtimaan kysymystä yhteiskunnallisen sukupuolen merkityksestä. Käytämme ja tarvitsemme kulttuurisia käsityksiä siitä, millaisia naiset ja miehet ovat. 1970-luvulla erityiset poika- ja tyttökerhot olivat tavallisia nuorisotyön muotoja, myös tyttö- ja poikakoulujen aikaan eriyttäminen nähtiin välttämättömäksi. Myöhemmin sukupuolten samankaltaisuutta korostavat tasa-arvoideologiat karsivat eriytetyn toiminnan määrää. Silloin ajateltiin, että yhteiset toiminnat ovat tasa-arvon takeena. Myöhemmin eriytystä alettiin suositella ja toivoa, kun huomattiin että neutraalius voi toimia itseään vastaan. Neutraali toiminta ei takaa kaikkien tarpeiden huomioimista, vaan helposti häivyttää niistä osan. Virallisesti neutraali kääntyykin poikaa suosivaksi. (Nitovuori 2001, 10–12.)

Erillistoiminta voi olla ratkaisu ja nimenomaan edistää tasa-arvoa. Tänä päivänä eriytetty ryhmä on hyväksyttävää ja jatkuvasti kehittyvä nuorisotyön ja kasvatuksen väline. Tyttötyön peruslähtökohtia ovat eriyttämisen hyödyntäminen ja erilaisuuden huomaaminen. Sen paremmin eriyttäminen kuin yhteistoimintaan ei sinällään takaa kaikille samoja mahdollisuuksia tai edistä tasa-arvoa tai muita hyviä tavoitteita. Nämä eivät sulje toisiaan pois: eriyttämistä voidaan käyttää myös yhteistoiminnassa lisänä, esimerkiksi erilaisten näkemysten esiin tuomiseksi. Eriyttäminen ei ole metodi vaan lähtökohta. Varsinainen tyttötoiminta on aina monipolvisempi ilmiö, kuin pelkkä eriyttäminen ja siihen tarvitaan myös muita laadullisia elementtejä, jotta se toimisi. (Nitovuori 2001, 10–12.)

2.3 Sijaishuoltoyksikön tyttötyön historia

Eteläsuomalaisessa sijaishuoltoyksikössä on ollut säännöllistä erityisesti tytöille suunnattua toimintaa edellisen kerran syksyllä 2007. Tällöin sisällön suunnittelusta vastasi sijaishuoltoyksikön ulkopuolinen parisuhde- ja seksuaaliterapeutti. Lastensuojeluyksikön henkilökunta sekä toimintaan osallistuneet tytöt olivat erittäin tyytyväisiä vetäjän tapaan toimia tyttöjen kanssa sekä hänen taitoonsa käsitellä vaikeita asioita. Vuosien 2007 – 2011 välillä sijaishuoltoyksikön ohjaajat ovat järjestäneet tytöille suunnattua toimintaa, mutta tämä toiminta ei ole kuitenkaan ollut säännöllistä.

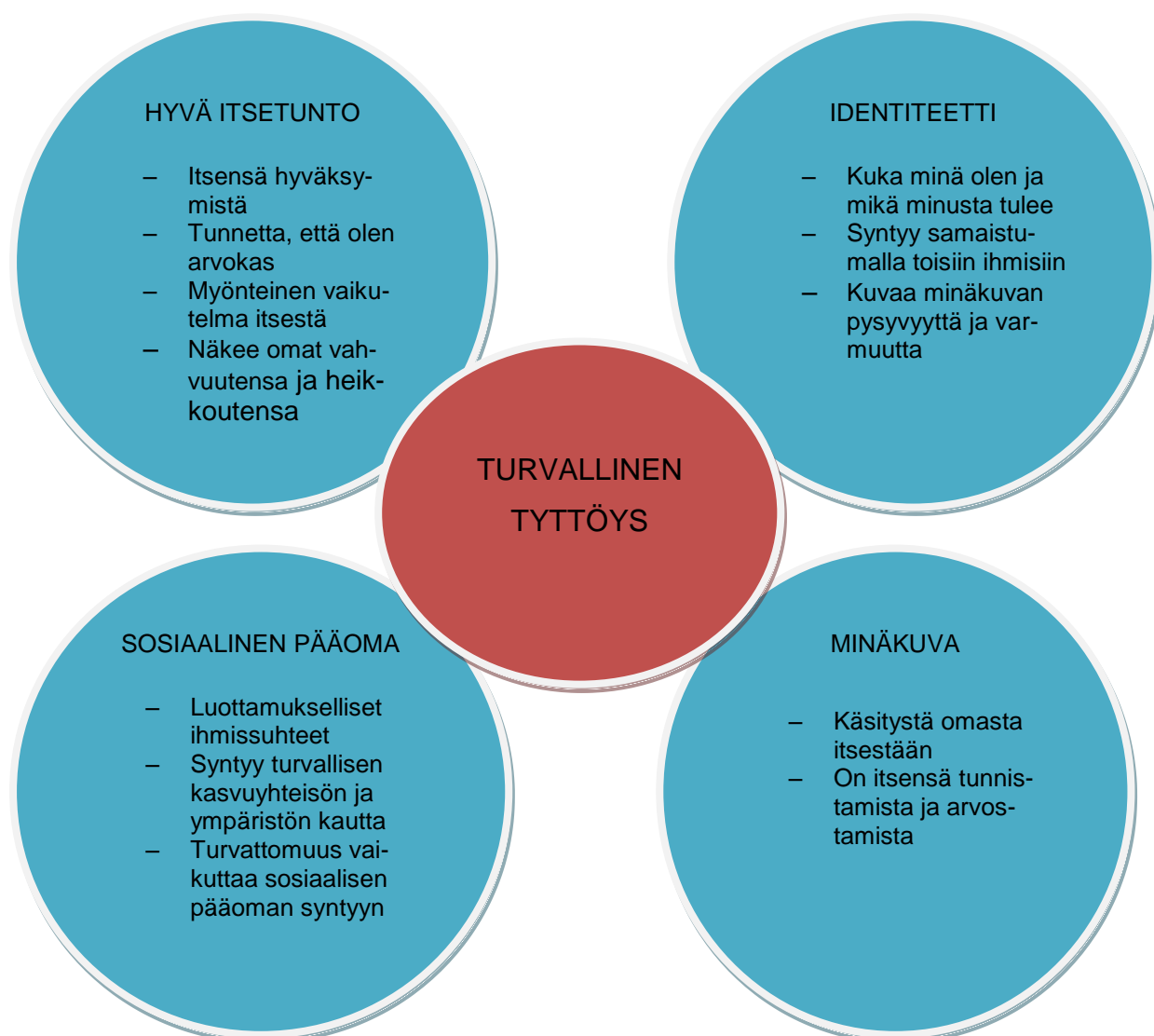
Syksyllä 2007 tapaamisten aiheita olivat esimerkiksi kuuntelemisen taito, perustelutaitojen harjoittelu, kiusaaminen, hyvä ystävyys ja kaverisuhteet, pelot, huolet ja ongelmien ratkaisukeinot sekä erilaiset naisen roolit. Tyttökerhon tavoitteena oli mukavan yhdessäolon myötä lisätä kiintymystä, yhteisöllisyyttä, suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä sekä aikuisia että muita lapsia kohtaan. Erilaisen vuorovaikutusleikkien avulla pyrittiin lisäämään tyttöjen itsetuntemusta, itseluottamusta sekä taitoja ilmaista itseään. Tapaamisissa käsiteltiin erilaisia ”vaikeita asioita”, kuten kuolemaa, vammaisuutta, sairastumista, väkivaltaa, pornoa, seksuaalisuutta sekä isän ja äidin ikävää. Tyttöjen omien tarpeiden pohjalta nousi pintaan erilaisia arkoja asioita.

Tyttöjen innokkuus ja sitoutuminen vuoden 2007 kerhoihin oli jäänyt henkilökunnan mieleen, joten rahoituksen varmistuttua he ottivat jälleen yhteyttä perhe- ja seksuaaliterapeuttiin, joka oli ollut toiminnassa mukana vuonna 2007. Hänellä oli mahdollisuus, intoa ja halua jatkaa jälleen toimintaa sijaishuoltoyksikössä asuvien tyttöjen kanssa.

3 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Itsetunto, identiteetti, minäkuva ja sosiaalinen pääoman ovat käsitteitä, jotka liittyvät toisiinsa. Nämä kaikki linkittyvät toisiinsa ja tukevat toistensa syntymistä ja kehittymistä. Esimerkiksi vahva käsitys omasta identiteetistä ja minäkuvasta on perustana että itsetunto kehittyy hyväksi. Kaikkien näiden syntyyn vaaditaan sosiaalista pääomaa, joka syntyy turvallisten ja vakaiden ihmissuhteiden kautta (Kuvio1).

Kuvio 1 Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä

3.1 Identiteetti

Identiteetillä kuvataan yksilöllisyyttä, mutta myös yhteenkuuluvuutta johonkin tiettyyn ryhmään tai yhteisöön. Lapsi saa heti syntymästään sosiaalisen identiteetin, joka on pinnallista tietoa itsestä. Aluksi identiteetti perustuu siihen, että hän on lapsi. Pian tärkeiksi asioiksi nousevat sukupuoli ja nimi. Myöhemmin sosiaalisia suhteita kuvaavat nimitykset, kuten koululainen, urheilija, äiti ja sionomi. Identiteettiä kuvaavat nimitykset kertovat ihmisen sosiaalisesta asemasta, ryhmästä ja ihmisen omista persoonallisuuden piirteistä. (Ojanen 1996, 31–35.)

Terve identiteetti syntyy samaistumalla toisiin ihmisiin. Usein lapsi jäljittelee turvallista aikuista, jota hän ihailee ja jonka kaltainen hän haluaisi olla. Identiteetin syntyyn vaikuttavat lapsen kokemukset aikuisten läsnäolosta ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta toisiin ihmisiin ja siitä miten niihin osataan vastata. Identiteetti on minäkuvan pysyvyyttä ja varmuutta kuvaava tunne: kuka minä olen ja mikä minusta tulee. Identiteetin syntyyn vaikuttaa se, saako lapsi ihailun kohteena olevalta hyväksyntää. Identiteettiin vaikuttavat monet sosiaaliset tekijät, kuten kulttuuri, kaverit ja muut sosiaaliset verkostot. Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä omasta itsestään. Identiteetti muokkautuu lapsuudesta aikuisuuteen asti ja sen rakentumiseen vaikuttaa oma vuorovaikutuksellinen suhde muihin ihmisiin ja sosiaalisiin verkostoihin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 112–114.)

3.2 Itsetunto

Jokaisella ihmisellä varhain saadulla hoidolla ja vuorovaikutussuhteilla on suuri vaikutus minätietoisuuteen. Mikäli aikuiset vahvistavat ja kannustavat lapsen toimintaa, he auttavat lasta ymmärtämään itseään itsenäisenä toimijana. Aikuisen arvioinnit lapsesta ja lapsen teoista muovaavat lapsen käsitystä itsestään. Lapsen itsetuntoa kehittää lapsen arvostaminen ja kehuminen. Lapsen kokiessa

pettymyksiä aikuisen lohtu auttaa itsetunnon kehittämisessä. (Pulkkinen 2002, 75–76.)

Itsetunto on itsensä hyväksymistä ja tunnetta, että minä olen arvokas. Hyvän itsetunnon omaavalla henkilöllä on myönteinen vaikutelma itsestään ja hänellä on rohkeutta olla oma itsensä. Hän pystyy pitämään puolensa ja pitämään kiinni omista päämääristään sekä oikeuksistaan. Hän näkee omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja arvostaa itseään juuri sellaisena kuin on. Itsetuntoa voidaan nimittää myös itsearvostukseksi. Ihminen, joka arvostaa itseään, pystyy olemaan ylpeä suorituksistaan, hän haastaa itseään ja asettaa itselleen tavoitteita. Hän kokee oman elämänsä arvokkaana ja tärkeänä. Hyvään itsetuntoon kuuluu myös muiden arvostaminen ja tunnustuksen antaminen hyvästä suorituksesta. Hyvän itsetunnon tuntomerkkeihin kuuluu myös pettymysten ja epäonnistumisten kestäminen. Epäonnistuminen ei johda itsesyytökseen vaan asian analysointiin ja pohtimiseen: mitä voisin tehdä seuraavalla kerralla paremmin. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17–23.)

Mikäli ihmisellä on negatiivinen käsitys itsestään, hän tuntee helposti kateutta muita kohtaan. Positiivisetkin puolet itsestä käännetään negatiivisiksi ja oma itsearvostus on kateissa. Ihminen, jolla on huono itsetunto, lannistuu helpommin eikä näe itsessään positiivisia puolia. (Keltikangas-Järvinen 1994, 17–23.)

3.3 Yksityinen ja julkinen itsetunto

Itsetunnossa voidaan erottaa yksityinen ja julkinen itsetunto. Yksityisellä itsetunnolla tarkoitetaan sitä, mitä ihminen ajattelee mielessään itsestään. Julkisella itsetunnolla tarkoitetaan sitä, minkälaisen kuvan ihminen antaa itsestään ulospäin eli miten muut näkevät hänet. Julkisella ja yksityisellä itsetunnolla on aina eroa, ihminen ei koskaan kerro ulkopuolisille kaikkea, mitä ajattelee. Sanotaan, että yksityinen itsetunto on ihmisen varsinaisen itsetunto. Julkisesti voidaan kehua tai haukkua itseään, mutta sisäisesti saatetaan ajatella aivan eri lailla. Tasapainoisen ihmisen julkisella ja yksityisellä itsetunnolla ei ole suuria eroja vaan ne ovat aika tasapainossa toistensa kanssa. Mikäli ero näiden välillä on suuri,

ihminen ei pysty kertomaan todellisia tunteitaan ja ajatuksiaan. Tämä voi kertoa epävarmuudesta itseään kohtaan. (Keltikangas-Järvinen 1994, 24–25.)

3.4 Minäkuva ja minäkäsitys

Minäkuva ja minäkäsitys ovat toistensa synonyymeja. Ne tarkoittavat ihmisen tiedostamaa käsitystä itsestään. Minäkäsitys on itsensä tunnistamista ja arvioimista. Minäkuva kertoo ihmisen kokemasta menneisyydestä, nykyhetkestä ja ajatuksista tulevaisuudesta. (Aho & Laine 1997, 18–19.) Minäkuva ilmenee myös tavassa, jolla kuvataan omia tavoitteita, ihanteita, persoonaa ja odotuksia. Minäkuvan luominen on pitkä kehitystapahtuma ja sen avulla ihminen tekee päätöksiä ja ratkaisuja, joiden hän näkee sopivan itselleen parhaiten. (Keltikangas-Järvinen 2010, 137.)

Minä-käsite on luotu psykologista käyttöä varten. Sen avulla voidaan kuvata ihmisen toimia, ratkaisuja ja päätöksiä. Minän määrittelemisen ei ole yksiselitteistä, koska mitattavissa olevaa minää ei ole olemassa. Minän puute on helpommin havaittavissa kuin sen olemassaolo. Minuuden tunteen kadottaessaan ihminen seuraa omia ajatuksiaan ja tekojaan ikään kuin vierestä eikä tunnista niitä omikseen. Hän kadottaa oman minuutensa ja alkaa matkia muita ihmisiä. Näin voi tapahtua, mikäli ihminen kokee yllättävän kriisin. Muussa tapauksessa minuuden kadottaminen viittaa vakavaan psyykkiseen häiriöön. (Keltikangas-Järvinen 1994, 97–98.)

3.5 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalista pääomaa ei ole lapsessa itsessään vaan sen määrittää lapsen kasvuyhteisö ja ympäristö. Sen voi määritellä kolmella eri tavalla: arvot ja normit, yhteisön tuki ja sosiaaliset verkot sekä luottamus. Ihmissuhdeverkosto ei sisällä sosiaalista pääomaa, mikäli vuorovaikutussuhteissa ei ole luottamusta. (Pulkkinen 2002, 45–48.)

Kasvuympäristössä tapahtuvat erot vaikuttavat lapset sosiaalisen alkupääoman syntyyn. Nämä näkyvät lapsen mahdollisuuksissa oppia ymmärtämään kulttuurista pääomaa, esimerkiksi tietoja, sosiaalisia taitoja ja moraalista luotettavuutta. Sosiaalisen pääoman määrään ja laatuun vaikuttavat lapsen kokemukset alkupääomasta. Miten he pystyvät rakentamaan omia arvoja, minkälaisia sosiaalisia suhteita heille kehittyy ja he pystyvät luomaan. Jokainen ihminen on aktiivinen toimija oman sosiaalisen ympäristön rakentamisessa. (Pulkkinen 2002, 45–47.)

Lapsen lähtökohdat ja kasvuympäristö vaikuttavat siihen, miten lapsi kehittyy ja miten hän näkee ympäristön. Turvallisessa ympäristössä lapsi saa hyvän perusluottamuksen. Lapsi tarvitsee ympärilleen turvallisia aikuisia ja kokemukset aikuisten ja lasten välillä vaikuttavat luottamuksen rakentumiseen. Lapsen kokiessa suurta turvattomuutta, näkyvät vaikutukset pitkäkantoisesti lapsen kehityksessä. Lapsen on vaikea luottaa aikuisiin, hänellä ilmenee erilaisia käytöshäiriöitä ja tämä vaikuttaa lapsen identiteettiin. Lapsi oppii kokemaan pettymyksiä ja ikäviä tunteita turvallisen aikuisen kanssa. Pettymysten kokemusten toistuessa lapsen luottamus heikkenee ja lapsi tulee varautuneeksi ihmisten keskuudessa. Lastensuojelussa näkee paljon lapsia, jotka ovat tottuneet aikuisten, useimmiten vanhempien, perättömiin lupauksiin. Lapsen on vaikea luottaa muiden ja omiin lupauksiin jatkuvien pettymysten jälkeen, ja hänestä voi tulla erittäin kyyminen. (Pulkkinen 2002, 45–47.)

3.6 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Lastensuojelulaissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta. Lastensuojelulaki (2007) määrittää lastensuojelun toimenpiteitä ja käytäntöjä. Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto.

Kun puhutaan sijoitetuista lapsista, tarkoitetaan sillä lapsia, jotka ovat sosiaalilautakunnan päätöksellä kodin ulkopuolelle joko avohuollon tukitoimina, huostaan otettuina tai jälkihuollona sijoitettuja lapsia. Sijaishuollolla tarkoitetaan

huostaan otetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona tai muulla tarkoituksen mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 2007.)

3.7 Ryhmän ohjaus

Ryhmätoiminnalla tarkoitetaan useimmiten jotain tiettyä rajattua ryhmää, jonka toimintaa ohjaa vetäjä tai vetäjät. Ryhmän toiminta perustuu vuorovaikutukseen ja se on tavoitteellista. Ryhmiä on paljon erilaisia ja niiden kesto riippuu ryhmän toiminnasta. (Kivelä & Lempinen 2009, 28–31.)

Ryhmätoiminnalla halutaan tarjota lapsille ja nuorille erilaisia elämyksiä, kokemuksia, turvallisuuden tunnetta ja erilaisia mahdollisuuksia kokea uusia asioita turvallisesti. Ryhmään osallistuessaan lapset ja nuoret oppivat erilaisia arjen hallinnan taitoja. Ryhmä on yksittäiselle lapselle tärkeä oppimisympäristö, joka tarjoaa paljon yhteisiä kokemuksia ja vuorovaikutuksellisia suhteita. Ryhmätoiminnassa lapsi tai nuori voi reflektoida ohjaajan ja ryhmän avulla omaa toimintaansa ja tämä edesauttaa sosiaalista oppimista. Lapsi tai nuori voi peilata ryhmässä omia tunteitaan ja nähdä, miten hänen omat ratkaisunsa vaikuttavat ryhmän toimintaan. (Kivelä & Lempinen 2009, 28–31.)

Ryhmää perustettaessa tulee miettiä, miten osallistujat hyötyvät ryhmästä parhaiten. Tärkeää on, että ryhmäläiset ovat motivoituneita ja sitoutuneita ryhmään ja sen toimintaan. Ryhmäläisille tulee kertoa, miksi ryhmä on perustettu ja kuinka kauan se kestää. Ryhmään tulevista muutoksista pitää aina kertoa ryhmäläisille, koska tämä luo turvallisuuden tunnetta. Ryhmän kokoon on hyvä kiinnittää huomiota: jokaista osallistujaa tulisi pystyä huomioimaan yksilöllisesti. (Kivelä & Lempinen 2009, 28–31.)

Ryhmänohjaajan tulee sitoutua ryhmän toimintaan ja hänen tulee muistaa, että hän on siellä ryhmäläisiä varten ja hänen tulee vastata lasten ja nuorten tarpeisiin. Ohjaajan olisi hyvä olla koko ryhmän keston ajan sama, jotta turvallisuuden

tunne ja luottamus säilyisivät osallistujien kesken koko ryhmän olemassaolon ajan. Hyvä ohjaaja on tasapuolinen ja osaa tunnistaa omat rajansa, hänellä on hyvä tietotaito ja hänen tulee ohjata ryhmää tavoitteellisesti eteenpäin. (Kivelä & Lempinen 2009,42.)

Ryhmätoiminnalla on paljon hyviä vaikutuksia lapsiin. Vetäjillä on suuri vastuu ryhmän onnistumisesta ja sen tavoitteista ja heidän tulee tarkkaan pohtia ja suunnitella toimintaa ja olla tietoinen, miksi ryhmä on tärkeä kohderyhmälle. Vetäjien vastuulla on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa jokaisella lapsella on hyvä olla. Ryhmän jäsenille ryhmä on hyvä paikka saada vertaistukea ja jutella samassa tilanteessa olevien kanssa. Ryhmässä pitää saada olla oma itsensä ja vetäjän vastuulla on huolehtia, että kaikkia jäsenet tulevat huomioiduiksi. Ryhmästä jokainen lapsi saa varmasti uutta pohdittavaa ja tietoa, vaikka itse ei uskaltaisi kysyä sitä.

3.8 Sukupuolisensitiivisyys ja sukupuolisensitiivinen työote

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan ihmisen sukupuolinäkökulman huomiointia. Nuorten sukupuoli tulisi huomioida kaikissa toiminnoissa, koska se on todellisen sukupuolten tasa-arvon edellytys. Sukupuolisensitiivinen työ ei ole ainoastaan perinteistä tyttö- ja poikatyötä, vaan se on osa nuoren kasvua ja sen tukemista. Tavoitteena on vahvistaa tyttöjen ja poikien identiteettiä, sosiaalisia valmiuksia ja elämänhallintataitoja. (Setlementtinuoret i.a)

Sukupuolella on suuri vaikutus ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Tytöille ja pojille sallitaan ja heiltä odotetaan eri asioita ja heidän odotetaan leikkivän erilaisia leikkejä. (Punnonen 2008, 521–522, 525–526.) Mari Käyhkö (2011, 91–92) kirjoittaa siitä, kuinka koulun arjessa tytöt ja pojat asetetaan toisilleen vastakkaisiksi ja toisiaan täydentäviksi sukupuoliksi. Lapset ja nuoret jaetaan usein oppiaineissa tyttöjen ja poikien ryhmiin, koska heidän odotetaan olevan samankaltaisia sukupuolensa takia. Tyttöjä ja poikia soseerataan niin sanotusti omil-

le paikoilleen, jolloin sukupuoliroolit ja odotukset tulevat selkeästi näkyviin ja yksilöllisyyden huomioiminen jää vähäiseksi.

Sukupuolisensitiivistä työtettä pohdittaessa olisi hyvä huomioida, miten eri ilmiöt esiintyvät tytön ja pojan maailmassa, mihin he tarvitsevat tukea ja minkälaisia ennakkoluuloja tyttöjä tai poikia kohtaan on. Lisäksi tulisi miettiä miten heidän odotetaan käyttäytyvän, koska ovat tiettyä sukupuolta. On tärkeää pohdita, mitä aikuiset odottavat tytöiltä ja pojilta sukupuolensa tähden. (Punnonen 2008, 521–522, 525–526.)

Sukupuolisensitiivisen työtteen tavoitteena tukea tyttöjä ja poikia ja kannustaa heitä toimimaan omana itsenään ja vahvistamaan vuorovaikutussuhdetta toisten kanssa. Työssä on tärkeä tunnistaa tyttöjen ja poikien stereotyyppiset käsitykset sekä se mihin he tarvitsevat tukea, jotta heitä voidaan tukea yksilöllisesti paremmin. (Punnonen 2008, 521–522, 525–526.)

Sukupuolisella työtteellä tuetaan nuoria löytämään omanlaisensa naiseus tai miehisuus monien mallien joukosta. Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa mahdollistaa naisten ja miesten erilaisuuden hyväksymisen ja samalla tasa-arvon edistämisen. (Eischer & Tuppurainen 2009, 16–17.)

Sukupuolisensitiivisessä työtteessä lähdetään liikkeelle siitä, että omaan sukupuoleen identifioituminen on tärkeä osa tervettä kasvua. Sukupuolisensitiivisen työtteen avulla halutaan tähdentää nuorille, ettei ole olemassa yhdenlaista oikeaa naiseutta tai miehisyyttä. Nuoria halutaan tukea kokonaisvaltaisesti niin, että he saavat kasvaa ja rakentaa omaa identiteettiään ilman tiettyjä sukupuoleen liittyviä rooleja tai odotuksia. (Eischer & Tuppurainen 2009, 16–17.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimme opinnäytetyössämme, miten eräässä eteläsuomalaisessa sijaishuoltoyksikössä tuetaan tyttöjen kasvua ja kehitystä tyttötoiminnan avulla. Lastensuojelutyön arjessa tyttöjen erityispiirteet tulevat helposti esille, ja naistyöntekijöiden on tärkeää huomioida, kuinka tyttöjä voidaan tukea kasvamaan itsenäiseksi ja eheiksi yksilöiksi. Naistyöntekijät ovat tytöille tärkeitä, koska tytöt samaisuvat usein heihin ja hakevat heiltä mallia tyttöyden ja naiseksi kasvamisen kysymyksiin. Nainen pystyy myös omien kokemustensa kautta tukemaan tyttöjen kasvua ja kehitystä toisin kuin mies, jolle naisen maailma on osittain vieras.

Tutkimustehtävämme oli kerätä 6–10-vuotiaiden sijaishuollossa olevien tyttöjen ja kyseisen sijaishuoltoyksikön henkilökunnan kokemuksia tyttötyöstä sijaishuollossa. Tutkiessamme tyttöjen ja henkilökunnan kokemuksia kiinnitimme erityisesti huomiota siihen, mitä tulee ottaa huomioon, kun toteutetaan ”hyvää tyttötyötä” ja mikä on ohjaajan rooli ja vastuu tyttötyön onnistumisessa ja että työllä on oma erityinen tarkoituksensa ja tavoitteensa. Tutkimuskysymyksemme on se miten tyttötyöllä voidaan vaikuttaa sijaishuollon piirissä kasvavien tyttöjen itsetuntoon, identiteettiin, minäkuvaan ja sosiaalisen pääoman kertymiseen.

Kirjallisuuden avulla olemme määritelleet minäkuvaa, identiteettiä, itsetuntoa, sosiaalista pääomaa ja niiden rakentumista. Hyvin suunnitellulla tyttötoiminnalla voidaan vaikuttaa positiivisesti yllämainittuihin asioihin. Sijaishuollon piirissä asuvien tyttöjen varhaislapsuus on ollut usein turvatonta ja luottamukselliset suhteet aikuisiin ovat olleet puutteellisia. Uskomme että tyttötoiminnan avulla tytöt voivat saada korjaavia kokemuksia, jotka vaikuttavat minäkuvaan, identiteettiin, itsetuntoon ja sitä kautta tyttöjen sosiaalinen pääoma lisääntyy. Havainnoimme ja analysoimme opinnäytetyössämme juuri sitä, miten tyttötoiminta on vaikuttanut tyttöihin ja onko ryhmätoiminnalla vaikutuksia tyttöjen itsetunnon, identiteetin ja minäkuvan kehittymiselle.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Laadullista tutkimusta voidaan luonnehtia jatkuvaksi ongelmanratkaisusarjaksi. Tämä tarkoittaa, että tutkimuson-

gelmaa voi olla vaikea ilmaista täsmällisesti tutkimuksen alussa. Tällaiselle tutkimukselle on luontaista tutkimusongelman täsmentyminen tutkimuksen edetessä. Kun tutkijat saavat kenttäkokemusta, alkuperäinen johto ajatukset ja johtolangat muuttuvat tai mahdollisesti vaihtuvat kokonaan. (Kiviniemi 2007,71.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Havainnointi

Arkielämässä havaintojen avulla hahmotamme ympäristöämme, reagoimme ympäristöön ja pyrimme ymmärtämään kaikkea kokemaamme ja näkemäämme. Aiemmin tehdyt havainnot tukevat uusia havaintoja, erityisen poikkeavat havainnot kiinnittävät huomiomme, askarruttavat meitä sekä saavat meidät hakemaan vastauksia. Kun tehdään tutkimusta, havaintojen teko ei ole olennaisesti erilaista. Arkielämässä pyrimme ymmärtämään havaintoihin vaikuttavia tekijöitä, tieteessä havainnoimalla haetaan aineistoa ongelman tai ilmiön eri tekijöistä.

Yhteiskuntatieteissä osallistuminen liitetään olennaisena osana havainnointiin. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan ja tutkittavan välillä on kaksisuuntainen dialogi, vuorovaikutuksellinen suhde. Osallistuva havainnointi kytkee muita tutkimusmenetelmiä paremmin saadun tiedon kontekstiinsa, asiat nähdään niiden oikeissa yhteyksissä. Havainnoinnin avulla voidaan saada kuvailevaa tietoa esimerkiksi syventämään haastatteluaineistoa eli havainnointitietoa on mahdollista yhdistää onnistuneesti myös muulla tavalla kerättyyn aineistoon. (Grönfors 2007, 154–155.)

Laadullisessa tutkimuksessa, jossa tutkitaan lapsia tai heihin liittyviä asioita, nähdään tärkeänä, että tutkija on aineiston keruussa suoraan suhteessa lapsiin, eikä heidän vanhempoihinsa, muihin huoltajiin tai eri alojen ammattilaisiin. Myös suostumuksen kysyminen itse lapsilta ja heidän mukaan ottaminen tutkimuksen tekemiseen ja analysointiin on tänä päivänä yleistä. 2000-luvulla lasten oman äänen kuuleminen ja heidän osallisuuttaan korostava näkökulma on nähty tärkeänä, kun tutkitaan lapsia tai lapsuutta. (Kallio 2010, 169–170.)

5.2 Osallistuva havainnointi

Osallistuvaa havainnointia voi toteuttaa monella eri tavalla ja toteuttamistapa riippuu siitä, miten tutkija osallistuu tutkittavien toimintaan. Tyypillistä osallistuvassa havainnoinnissa on, että tutkija osallistuu tutkittavien ehdoilla heidän toimintaansa ja tutkimukset ovat usein kenttätutkimuksia. Tutkija pyrkii pääsemään ryhmään mukaan ja vaihtamaan ajatuksiaan ja jakamaan kokemuksiaan ryhmäläisten kanssa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2001, 197.)

Osallistuva havainnointi voi olla aktiivista tai passiivista. Tutkija itse päättää, onko mukana ryhmän toiminnassa aktiivisena vai ei, mutta täysin ryhmän ulkopuolinen hän ei voi olla. Tutkija voi ensin tutkia tilannetta kokonaisvaltaisesti ja edetä siitä hiljalleen erilaisiin yksityiskohtiin. Tutkijan on kunnioitettava tutkittavan kohteen käytäntöjä ja pyrkiä siihen, ettei hänen läsnäolonsa ole kiusallista. Havainnointi on valikoivaa toimintaa ja tutkijat kiinnittävät huomiota eri asioihin. Tutkijan täytyy muistaa kommunikaation lisäksi havainnoida myös eleitä, liikkeitä ja kosketuksen avulla tapahtuvaa kommunikaatiota. Kuitenkin tutkijan on varottava liioittelemasta tai tulkitsemaasta liikaa tutkittavien toimintaa, jotta niitä ei tulkita väärin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

5.3 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu (liite1) sijoittuu lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Se ei etene tarkkojen, ennalta mietittyjen kysymysten pohjalta, vaan siinä on teemat eli aihepiirit tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa järjestystä ja muotoa. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2001, 197.) Teemahaastattelun avulla kerätään materiaalia, jonka pohjalta saadaan tehtyä mahdollisimman luotettavia päätelmiä tutkimusaineistosta. Teemahaastattelua käytettäessä kiinnostuksen kohteena on usein tutkittavan ilmiön perusluonne sekä hypoteesien löytyminen. Sisällön suunnittelussa on muistettava kannanotto hypoteesien muodostamiseen, mutta haastattelun tarkoituksena ei ole todentaa niitä. (Hirsijärvi & Hurme 1991, 41–42.)

Haastattelurunko muodostuu teema-alueluettelon avulla, jolloin kysymykset rakentuvat teeman ympärille. Haastattelutilanteessa nämä luettelot toimivat haastattelijan muistilistana. Teemahaastattelussa teemojen tulee olla väljiä, jotta tuttavasta ilmiöstä saadaan paljastumaan mahdollisimman moninainen rikkaus ja monipuolisuus. (Hirsijärvi & Hurme 1991, 41–42.) Teemahaastattelu ei etene siis pikkutarkkojen kysymysten pohjalta vaan se on keskustelutilanne, joka etenee teeman pohjalta. Teemoista keskustelemisen pitäisi sujua mahdollisimman vapaasti eikä puhumisjärjestystä ole. Teemahaastattelua käytetään muun muassa silloin, kun halutaan saada tietoa vähemmän tunnetuista ilmiöistä ja asioista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teemahaastattelua käytettäessä tutkijan täytyy olla perehtynyt huolellisesti aihepiiriin, jotta hän pystyy kohdentamaan haastattelun tiettyyn teemaan. Teemahaastattelussa tilanne- ja sisältö haastattelu on erittäin tärkeää. Teemahaastattelun suosio perustuu siihen, että sitä ei tarvitse analysoida tietyllä tavalla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

5.4 Tapaustutkimus

Tapaustutkimusta käytetään monilla eri tieteenaloilla ja sitä voidaan käyttää niin kvantitatiivisissa kuin kvalitatiivisissa menetelmissä. Tapaustutkimuksessa tutkimuskohteeksi valitaan yksittäinen tapaus, useampia tapauksia tai tilanne, joiden kohteena on yksilö, ryhmä tai yhteisö. Tapaustutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat prosessit. Tutkimuksessa halutaan ymmärtää tiettyä ilmiötä paremmin ja pyritään välttämään yleistä tietoa.

Yksittäistapauksia tutkitaan kuvailemalla yksityiskohtaisesti ilmiötä, joka tapahtuu tutkimuksen luonnollisessa ympäristössä. Tavoitteena on saada kohteesta mahdollisimman tarkka ja totuudenmukainen kuvailu. Olennaista tapaustutkimuksessa on, että se muodostaa kokonaisuuden. Tapaustutkimus on kirjava käsite ja siinä käytetään erilaisia analyysi ja tiedonkeruu menetelmiä, joten se ei ole ainoastaan aineistonkeruun tekniikkaa. Tutkimuksen tulosten oikeellisuutta

vahvistetaan tekemällä ja esittämällä huolellinen kuvaus aineistosta ja sen analyysistä. Tapaustutkimus valitaan usein silloin, kun halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti ja huomioida siihen liittyvä konteksti. Tapaustutkimuksen arvioinnissa tuloksia tulee pohtia laajasti. Mitä tapaus opettaa vastaaville tutkimusprosesseille tai miten tuloksia voi soveltaa? (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

5.5 Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysi antaa tutkijalle vapauden luoda oma tiensä. Analyysiä tehdessään tutkijan tulee selvittää ensin itselleen, mitä hän lähtee aineistosta etsimään ja mitä varten hän on aineistonsa kerännyt. Aineiston analyysi voidaan ymmärtää eri näkökulmien ottamiseksi ja aineiston tiivistämiseksi.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineistolähtöisestä analyysistä. Tämä tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta, jossa osa aineistosta "nousee" pinnalle. Aineisto ei puhu ilman, että sille juttelee eikä aineistosta pääse nousemaan esiin oleellisia asioita. Aineiston sisältö on käytävä huolellisesti läpi ja tutkimusongelmaa on etsittävä ja tarkasteltava eri näkökulmista, jotta löydetään oleelliset kysymykset, jotka liittyvät tutkimustehtävään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Analyysimenetelmää valittaessa täytyy ottaa huomioon aineiston laajuus, muistiinpanotavat sekä tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat. Havainnointiin ja osallistumiseen perustuva tutkimus ei juuri poikkea esimerkiksi teemahaastattelun analyysistä. Valitaanpa mikä analyysimenetelmä tahansa, tärkeintä on, että kaikkea olennaista aineistoa käytetään analyysissä. (Grönfors 2007, 164–165.)

Sisällön analyysistä puhutaan, kun tarkoitetaan sanallista tekstin sisällön kuvailua. Sisällön analyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus. Aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Aineisto voi olla valmista tekstiä tai se on voitua muuttaa sellaiseksi.

Tutkittava teksti voi olla lähes mitä vain, esimerkiksi haastatteluita, keskusteluita tai kirjoja. Sisällönanalyysilla tarkoitetaan niin laadullista sisällönanalyysia kuin sisällön määrällistä erittelyä ja näitä pystytään hyödyntämään aineistoa analysoidessa. Tutkimusaineisto hajotetaan ensin pieniin osiin, jonka jälkeen aineisto käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleenlaiseksi kokonaisuudeksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Analysoimme aineiston eri teemojen avulla. Perehdyimme aineistoon lukemalla sitä useaan otteeseen läpi, tätä kautta aineistossa nousi esiin erilaisia teemoja. Samat teemat nousivat esiin kaikessa aineistossa. Mietimme teemat ja kävimme aineistoin läpi merkatien eri väreillä tiettyyn teemaan sopivat kohdat. Teimme tämän tietokoneella, ja käytimme työskentelyssä erivärisiä fontteja eri teemoille.

5.6 Aineiston keruu

Toukokuussa 2011 osallistuimme tytöille järjestettyyn toimintaan osallistuvan havainnoijan roolissa. Olimme mukana kerhon toiminnassa ja teimme samalla muistiinpanoja. Otimme myös valokuvia, jotta voisimme muistella niiden avulla myöhemmin mitä kerhoissa tapahtui. Osallistuva havainnointi oli menetelmä, jolla keräsimme aineistoa tapaamisista, havainnoimme toimintaa muistiinpanojen ja valokuvauksen avulla. Osallistuva havainnointi oli hyvä tapa toimia tällaisessa tilanteessa, sillä jos olisimme tehneet vain pelkkiä havaintoja taustalla, läsnäolomme olisi saattanut aiheuttaa tytöissä hämmennystä.

Kun aineistonkeruussa käytetään menetelmänä osallistuvaa havainnointia, raportti perustuu henkilökohtaiseen tutkimuskokemukseen sekä vuorovaikutukseen tutkijan ja tutkittavien välillä. Tämän perusteella opinnäytetyössä on hyvä säilyttää henkilökohtainen ote, kun raportin kirjoittaja tulkitsee havainnoitua yhteisöä kolmannelle osapuolelle. (Grönfors 2007,164–165.)

Tyttöjen tapaamisten jälkeen kävimme keskusteluja ryhmän ohjaajien kanssa ja saimme paljon tietoa heidän kokemuksistaan. Saimme myös parisuhde- ja seksuaaliterapeutilta kirjallisen yhteenvedon hänen kokemuksistaan toukokuun tapaamisista. Parisuhde- ja seksuaaliterapeutin mukaan hänen työskentelynsä perustana olivat Mannerheimin lastensuojeluliiton ohjaavan kasvatuksen kurssin hyvän itsetunnon portaat. (liite 3.)

Muistelimme toukokuussa 2011 toteutettujen tyttöryhmien kokoontumisten antia yhdessä tyttöjen kanssa elokuussa 2011. Kaikki seitsemän 6–10-vuotiasta tyttöä pääsi paikalle. Muistelutapaaminen toteutettiin samassa tilassa kuin toukokuun tapaamiset. Läsnä olivat tytöt ja me. Tähän tapaamiseen emme halunneet mukaan muita ohjaajia, jotta tytöt voisivat vapaasti ilmaista tuntemuksiaan toukokuun tapaamisista.

Olimme suunnitelleet, että elokuun tapaamisessa noudattaisimme samaa kaavaa kuin toukokuun tapaamisissa. Ajattelimme, että näin toukokuun tapaamiset palautuvat voimakkaammin mieleen ja sama rakenne luo tuttuuden ja turvallisuuden tunnetta. Aluksi kerroimme miksi olemme tällaisen tapaamisen järjestäneet ja mihin näitä tietoja käytämme. Kerroimme myös, että meille on tärkeää saada tietää juuri mukana olevien tyttöjen tuntemuksia ja kokemuksia kevään tapaamista ja siitä, millaista toimintaa he jatkossa toivoisivat.

Meillä oli muistelutapaamisessa apunamme keväällä otetut valokuvat ja omat havaintomuistiinpanot. Tytöt saivat myös kertoa ajatuksistaan piirtämisen ja kirjoittamisen avulla. Suunnitelman mukaan tapaamisemme rakenne jäljitteli keväisiä tapaamisia: lauloimme samoja lauluja ja söimme välipalan. Tämä tuntui hyvältä ratkaisulta, näin saimme tyttöjen ajatukset palaamaan toukokuuhun 2011. Emme haastatelleet tyttöjä erikseen vaan tytöt saivat vapaasti kertoa kokemuksiaan tyttötoiminnasta. Jälkikäteen mietimme, olisimmeko saaneet tapaamisesta vielä enemmän irti, jos olisimme jakaneet tytöt pienempiin ryhmiin ja eriyttäneet toimintoja. Tapaaminen kuitenkin onnistui yleisesti ottaen hyvin, ja saimme aineistoa työhömmme.

Haastattelimme syksyllä 2011 kahta sijaishuoltoyksikön naispuolista ohjaaja, jotka olivat mukana kevään 2011 tyttötoiminnassa. He olivat olleet mukana myös kyseisessä yksikössä aiemmin toteutetussa tyttötoiminnassa. Molemmat olivat koulutukseltaan sosionomeja (AMK) ja työskentelivät ohjaajina, toinen heistä oli myös vastaava ohjaaja. Ohjaajalla oli työhistoriaa takanaan noin viisi vuotta ja vastaavalla ohjaajalla noin yksitoista vuotta

Käytimme menetelmänä teemahaastattelua, joka osoittautui hyväksi menetelmäksi. Olimme laittaneet haastateltaville muutamaa viikkoa etukäteen teemoja ja kysymyksiä, joista halusimme keskustella ja näin he saivat aikaa valmistautua tulevaan haastatteluun. Haastattelutilanne oli rento ja keskustelu sujui luontevasti, haastateltavat olivat selvästi paneutuneet aiheeseen ja kertoivat avoimesti mielipiteitään. Koimme, että teemahaastattelu oli työmme kannalta hyvä valinta, näin tilanne pysyi rentona ja keskustelu sujui luontevasti. Käytimme haastattelussa nauhuria ja saimme varmasti kaiken tiedon sanatarkasti muistiin.

Haastattelun auki kirjoittaminen onnistui hyvin, äänenlaatu oli hyvä ja haastattelu eteni johdonmukaisesti. Haastattelut kuuntelimme useaan kertaan läpi varmistaaksemme, että kaikki tärkeä tieto tuli varmasti huomioitua. Tiedoksiannon sekä omat havainnot tyttöjen tapaamisista olemme kirjoittaneet puhtaaksi ja opinnäytetyöhön sopivaan muotoon. Tyttöjen kokemukset kirjasimme muistiinpanojen ja omien havaintojemme perusteella pian tapaamisten jälkeen, jolloin kaikki oli meillä tuoreessa muistissa.

6 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Saimme ajatuksen opinnäytetyömme aiheesta keväällä 2010. Olemme molemmat työskennelleet lastensuojelutyössä useita vuosia ja olimme kiinnittäneet huomiota siihen kuinka naisina voisimme tukea tyttöjä kasvamaan eheiksi ja itsenäisiksi aikuisiksi. Olimme huomanneet työssämme kuinka tytöt kaipaavat erityistä tukea ja aikuisen naisen roolimallia. Omat haasteensa opinnäytetyöprosessiin toi juuri se, että työ sijaishuollon piirissä on meille molemmille tuttua, ja pidämme monia asioita itsestään selvinä. Kirjoittaessamme työtä jouduimme paneutumaan siihen että se olisi sisällöltään sellaista, että työstä voivat hyötyä kaikki kiinnostuneet eivätkä vain ne, joilla on jo kokemusta lastensuojelutyöstä tai tyttötoiminnasta.

Alkupalvesta 2011 olimme tilanteessa, jossa meille tarjoutui mahdollisuus osallistua eteläsuomalaisen sijaishuoltoyksikön tytöille suunnattuun toimintaan saman vuoden toukokuussa. Näin saimme mukaan työelämätahon ja työllemme muodostui selkeä tavoite ja tarkoitus. Tavoitteeksemme muodostui kerätä henkilökunnan ja tyttöjen kokemuksia tyttötyöstä ja sitä kautta perustella, miksi tyttötyö on erityisen tärkeää sijaishuollossa kasvaville tytöille.

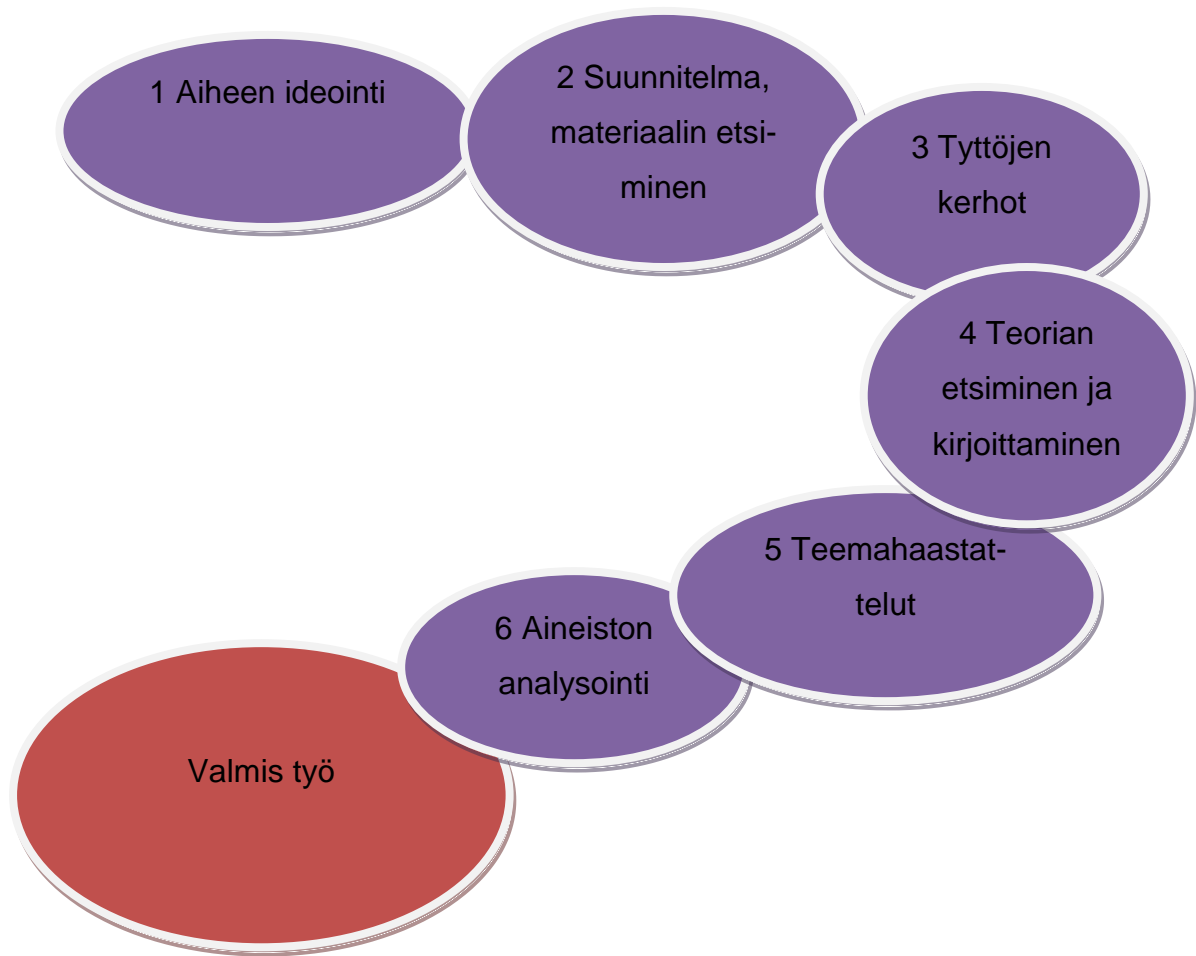
Työelämäyhteistyö ja sijaishuoltoyksikön henkilökunnan kiinnostus työtämme kohtaan lisäsi motivaatiotamme saada aikaan opinnäytetyö, josta voisi olla hyötyä käytännössä. Henkilökunnan kiinnostus tekemäämme opinnäytetyötä kohtaan auttoi meitä jaksamaan ja näkemään sen, että opinnäytetyöllämme on tarkoitus ja tavoite.

Tyttöryhmiä oli kaksi 6–10-vuotiaiden ryhmä ja 10–15-vuotiaiden ryhmä. Pohdinnan jälkeen päädyimme siihen että keskitymme työssämme 6–10-vuotiaiden ryhmään. Tähän päädyimme siitä syystä että kokemuksemme mukaan tämän ikäiset tytöt sitoutuvat helposti toimintaan ja ovat spontaanimpia ilmaistessaan tunteitaan ja ajatuksiaan.

Keväällä 2011 aloitimme työmme perehtymällä kirjallisuuteen sekä aiheesta tehtyihin opinnäytetöihin ja väitöskirjoihin. Kirjallisuuden avulla saimme selkeän käsityksen siitä, mitä tarkoitetaan sukupuolisensitiivisyydellä ja tyttötyöllä. Tältä pohjalta oli helppo lähteä mukaan toukokuussa 2011 toteutettuihin tyttöjen tapaamisiin.

Kesällä 2011 työstimme jo olemassa olevaa aineistoa ja kirjoitimme käsitteitä ja teoriaa. Syksyyn mennessä aiheemme ja tutkimuskysymyksemme olivat selkiytyneet. Aineiston rajaaminen oli haastava tehtävä sillä oli mietittävä tarkkaan, mikä kuuluu työhömmme, jotta emme käsittele aihetta liian laajasti, jolloin tutkimuskysymyksemme voisi jäädä epäselväksi. Osa ajatuksista, joita meillä oli keväällä, jäi pois kuin itsestään, sillä ne eivät vain tuntuneet enää sopivan työhömmme. Teimme myös tietoisia valintoja mitä asioita emme ota työhömmme mukaan. Ohjaavan opettajan kanssa käydyt keskustelut olivat ensiarvoisen tärkeitä työmme etenemisen kannalta. Opinnäytetyöprosessi on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Opinnäytetyöprosessi.

7 ”OI IHANA TOUKOKUU, kerhojen toteutus ja sisältö.

Kyseisessä sijaishuollon yksikössä tyttötyö tässä muodossaan alkoi vuonna 2007, ja silloin mukana oli sama ulkopuolinen vetäjä kuin nyt ja osittain myös samat tytöt, jotka olivat mukana myös toukokuun 2011 toiminnassa. Ohjaajien mukaan tytöt muistivat ulkopuolisen ohjaajan vuosien takaa ja ottivat hänet vastaan avoimen innostuneesti. Vastaavan ohjaajan mukaan keväällä 2011 tuntui kuin tyttötyö olisi jatkunut koko ajan ilman vuosien taukoa. Tytöille olikin järjestetty toimintaa vuosien 2007–2011 välillä, mutta se ei ollut säännöllistä ja mukana ei ollut ulkopuolista ohjaajaa. Syynä tähän on ollut selkeästi työntekijöiden resurssien vähyys.

Vuoden 2007 tyttötyö sai alkunsa työntekijöiden yhteisestä huolesta. Tytöt saattoivat jutella hyvin avoimesti vieraille ihmisille asioistaan ja työntekijöitä mietitytti, osasivatko tytöt tunnistaa omat rajansa. Tällainen käytös korostuu varsinkin lastensuojeluperheiden keskellä, rajoja ei tunnisteta tai ne ovat kasvaneet kieeroon. Samaan aikaan eräs naisjärjestö teki lahjoituksen, ja heidän toiveenaan oli että se käytetään nimenomaan tyttöjen kanssa tehtävään työhön.

Tyttöjen ryhmän toimintaan sijaishuoltoyksikön tiloissa osallistui keväällä 2011 seitsemän 6–10-vuotiasta tyttöä. Tytöt olivat pitkäaikaisesti sijoitettuja ja he asuivat samassa sijaishuoltoyksikössä, joten he olivat toisilleen ennestään tuttuja. Tyttöjen sijoitusajat vaihtelivat muutamasta vuodesta useampaan vuoteen. Kerho järjestettiin sijaishuoltoyksikön omissa, tytöille jo ennestään tutussa tiloissa.

Toiminnan ohjaukseen osallistui yksi tai kaksi lastensuojeluyksikön ohjaajaa, toiminnan suunnittelija ja vetäjä, joka on ammatiltaan parisuhde- ja seksuaaliterapeutti sekä me opinnäytetyön tekijät, havainnoijan roolissa. Parisuhde- ja seksuaaliterapeutti vastasi sisällön toteutuksesta ja suunnittelusta, sijaishuoltoyksikön ohjaajat olivat toteuttamassa käytännön järjestelyjä sekä auttamassa toiminnan ohjauksessa. (liite 2).

Toukokuussa 2011 oli kolme tyttöjen tapaamista. Ensimmäisellä ja viimeisellä kerralla mukana oli seitsemän tyttöä ja keskimmaisella kerralla kuusi tyttöä. Neljälle tytölle parisuhde- ja seksuaaliterapeutti oli tuttu syksyn 2007 tapaamisista, kolme tytöistä osallistui toimintaan ensimmäistä kertaa. Tytöt olivat eri aikaan sijoitettuja, mutta kaikki olivat toisilleen tuttuja. Myös sijaishuoltoyksikön ohjaajat olivat tytöille ennestään tuttuja.

Tytöille kerrottiin miksi me olimme paikalla, ja tähän tytöt suhtautuivat luontevasti, eikä läsnäolomme tuntunut häiritsevän heitä. Tyttöjen luonteva suhtautuminen helpotti meidän toimintaamme, koska olimme mukana ryhmässä heidän luvallaan. Tätä varmasti edesauttoi se, että toinen meistä oli tytöille tuttu pitemmältä ajalta

8 TUTKIMUSTULOKSET TEEMOITTAIN

Aineistomme koostuu meidän havainnoistamme, sijaishuoltoyksikön ohjaajien teemahaastattelusta, parisuhde- ja seksuaaliterapeutin tiedoksiannoista sekä tyttöjen kanssa pidetyn muistelutapaamisen muistiinpanoista.

8.1 Ohjaajan rooli ja merkitys ryhmälle

Havaintojemme mukaan ulkopuolisen vetäjän tuleminen tapaamiseen aiheutti tytöissä riemua ja iloa. Hän oli selkeästi odotettu vieras. ”Ootko sä se sama ihminen” häneltä kyseltiin. Tytöt kertoivat ryhmässä avoimesti omista tunteistaan ja ajatuksistaan. Kukaan ei nauranut toisten ajatuksille, ja moni rohkaistui sanomaan myös omia ajatuksiaan, kun joku toinen oli aloittanut. Tyttöjen ja ohjaajien välillä vallitsi selkeästi luottamus siihen, että tässä hetkessä ja tilassa voi avoimesti kertoa omista tunteistaan, iloistaan ja suruistaan.

Meidän havaintojen mukaan ammattitaitoinen ja asiansa osaava ulkopuolinen vetäjä sai omalla toiminnallaan tytöt keskittymään ja kiinnostumaan siitä, mitä hän oli suunnitellut. Hän oli selvästi ennakkoon valmistellut, mitä tehdään ja miksi tehdään. Hänen varmuutensa heijastui myös tyttöihin: he selvästi luottivat häneen ja hänen lempeä, mutta napakka tapansa ohjata tyttöjä toimi.

Yhdessä tyttöjen tapaamisessa puhuttiin pepuista ja tisseistä. ”Hyi ällöä”, tytöt kommentoivat ja aihe aiheutti paljon naurua ja hämmennystä. Puhuttiin siitä, että meillä kaikilla on peppu ja tissit. Keskusteltiin myös, miten vauvat kasvavat äidin mahassa ja kuinka me kaikki olemme olleet ihan pienen pieniä. Havainnoimme, että tytöt olivat kiinnostuneita, avoimia, ihmetteleviä ja kuuntelivat todella keskittyneesti vetäjän kertomusta siitä, kuinka lapsi saa alkunsa ja kuinka me kaikki olemme kasvaneet äidin mahassa. Kertoja käytti myös apunaan kuvia. Samalla käytiin myös läpi miehen ja naisen sukupuolielinten eroja. Huomasimme että kun puhutaan aiheista, jotka aiheuttavat helposti lapsissa häm-

mennystä ja hihittelyä, on ohjaajan osattava kertoa asiat mahdollisimman luontevasti huomioonottaen ryhmäläisten ikä ja kehitystaso.

Molempien sijainhuoltoyksikön ohjaajien haastatteluissa nousi esille, että ryhmän ohjaaja valmistautuminen huolella ryhmän vetämiseen on tärkeää. Ohjaajalla täytyy olla tiedossa runko, jonka mukaan toiminta etenee, sekä tavoite ja idea miksi ryhmä kokoontuu. Kun suunnitellaan ryhmän toimintaa, on otettava huomioon, miten ryhmän on tarkoitus toimia, onko toiminta enemmän aikuislähtöistä vai vapaampaa. Ohjaajien mukaan tärkeintä on kuitenkin, että etukäteisvalmisteluun on panostettu. Jos toiminta on enemmän lapsilähtöistä ja lasten ideoihin pohjautuvaa, täytyy ohjaajalla kuitenkin olla ideoita valmiina, jos lapset eivät sillä kertaa ideoita pystykään tuottamaan.

Vastaava ohjaajan mukaan 2000-luvun alussa sijaishuoltoyksikössä oli erilaista ryhmätoimintaa niin sekaryhmille kuin erikseen tytöille ja pojille. Silloin kuitenkin puuttui suunnitelmallisuus siitä mitä tehdään, miksi tehdään ja kenen takia tehdään. Ohjaajat saivat usein valmiiksi ryhmän, jonka kokoonpanoon he eivät voineet vaikuttaa. Ryhmässä saattoi olla esimerkiksi 5–15-vuotiaita tyttöjä ja poikia ja tällöin yhteisen tavoitteellisen toiminnan keksiminen oli haastavaa.

Vastaava ohjaaja kertoi myös että vuosien saatossa työntekijät olivat vaatineet oikeutta suunnitella toimintaa tietyille kohderyhmille, ja näin toiminnasta oli saatu tavoitteellista ja tarkoituksenmukaista. Hänen mukaansa toiminta oli siis kehittynyt vuosien varrella, ja nykyään erilaisen ryhmätoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen panostetaan entistä enemmän.

Muistelutapaamisessa ulkopuolinen ryhmän vetäjä nousi esille kaikkien tyttöjen muistoissa, ja hänen läsnäoloon toivottiin jatkossakin. Ohjaajat kokivat, että naisohjaajan esimerkki voi olla tärkeää tytöille, jotta he ymmärtäisivät, että jokainen voi itse vaikuttaa omilla valinnoillaan ja teoillaan oman elämänsä suuntaan.

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutin mielestä sijaishuoltoyksikön ohjaajien suhtautumisesta tyttöihin huokui lämmin välittäminen ja hyväksyntä. Heihin luotettiin täysin ja tyttöjen oli helppo osoittaa heille tykkäämistään.

Ohjaajat kertoivat, että ryhmän tapaamisille tulee olla tietyt tavoitteet ja näkemykset, mitä tyttötyöllä tavoitellaan: esimerkiksi keskustelua tyttöyteen tai naiseuteen liittyvistä asioista tai toimintaa, jossa opetellaan yhdessä vaikkapa ruuanlaittoa tai puutarhanhoitoa.

8.2 Tyttöryhmän vahvuudet

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutin mielestä ryhmä oli ihastuttavan vastaanottavainen sekä täynnä erilaisia persoonallisuuksia. Tyttöillä oli hyvä yhteishenki ja nopea reagointikyky, ja he myös muistivat, että tässä ryhmässä on lupa kertoa vapaasti arkaluontoisiakin asioita. Hänen mukaansa yhteishenki aktivoi myös esimerkiksi erään uuden tytön kertomaan jo ensimmäisellä kerralla talvella häntä seuranneesta miehestä.

Tyttöjen ryhmä tarkoitti ohjaajien mielestä sekä vertaistukiryhmää että leppoisaa yhdessäoloa. Hyvä tyttötyö on suunnattu juuri tytöille, ja siellä käsitellään heitä koskevia ja heille tärkeitä asioita tyttöjen ikä ja kehitystaso huomioiden. Asioista on erittäin tärkeää jutella avoimesti ja rehellisesti, vaikka itse ohjaaja kokisi sen haastavaksi. Mikäli asioita aletaan vältellä, niiden käsittely hankaloituu. Ohjaajat painottivat, että tyttöjen mielipiteitä ei saa vähätellä eikä heidän kysymyksiinsä saa jättää vastaamatta. Kuitenkin ohjaajan on annettava itselle anteeksi ja kuunneltava itseään, mikäli keskustelun aiheena on joku itselle erittäin haastava aihe. Tällöin keskusteluvastuun voi ottaa toinen ohjaaja.

Ryhmässä tytöt kertoivat iloistaan: ”Kun äiti tulee perhetapaamiseen, saa olla äidin kanssa ja jutellaan”. He kertoivat myös harjoitusten kautta omista peloistaan ja kokemuksistaan kiusaamisesta ja kuinka pelot tai kiusaaminen on lopunut: ”Kun kasvoin isommaksi, ja muut sanoivat, että leikkimökissä ei ole hirvi-

öitä”. Myös ryhmän aikuiset osallistuivat tähän keskusteluun, ja tytöt huomasivat että aikuisiakin voi pelottaa tai heitä voidaan kiusata. Tytöt aktivoituivat toisten kertomuksista ja kuuntelivat keskittyneesti, mitä toisilla oli sanottavaa, kertoo parisuhde- ja seksuaaliterapeutti.

8.3 Kuinka tyttötoiminnalla voi vahvistaa tyttöjen identiteettiä, minäkuva, itse-tuntoa ja sosiaalista pääoma

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutin mukaan tyttöjen tapaamisissa vahvistettiin leikin avulla toisten ihmisten huomioon ottamista ja erilaisuuden hyväksymistä sekä tasa-arvoa kaikkien kesken. Aikuiset viestittävät lapsille millaista on olla aikuinen, tytöille annamme naisena olemisen mallin. Tätä kautta voimme vaikuttaa tyttöjen haluun kasvaa aikuiseksi ja iloita elämästä.

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutti kertoi painottaneensa tarkoituksella lasten kuulumista perheeseen sekä sitä, että jokaisella on oma äiti ja isä, vaikka nämä eivät kykenisikään pitämään heistä huolta. Isien tapaamiset olivat tytöille tärkeitä: tytöt mainitsivat isät, kun terapeutti kysyi, mikä heitä ilahduttaa tai mitä he odottavat. On ehkä helpompi odottaa isää kuin edes ajatella äitiä, josta tyttö on joutunut eroon, kertoi terapeutti.

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutin mukaan leikillä, jossa valittiin lempi ja ei-lempi eläin vahvistettiin itseluottamusta ja itseilmaisua ja viimeisellä kerralla läpikäyty ihmisen anatomia toi itseluottamusta ja ymmärrystä kehon tuleviin muutoksiin. Aihe kiinnosti tyttöjä, ja vaikka he saivat tietoa koulussakin pikkuhiljaa, perhe- ja seksuaaliterapeutin mukaan tämänkaltaisen valistus ja tosiasioiden kertominen on hyvä tapa esittää elämän perustotuuksista.

Ohjaajien mukaan muutama käyntikerta kerhossa ei vaikuta suoranaisesti tyttöjen itsetuntoon tai identiteetin syntymiseen, mutta puhutuista ja käsitellyistä asioista jäi varmasti jotain kytemään tyttöjen päähän. Lastensuojeluyksiköissä asuvien lasten itsetunto on usein kadoksissa ja sen kehittyminen ja eheytyminen

nen on hidasta. Muutos tyttöjen itsetunnossa ei tapahdu hetkessä, mutta tärkeää on saada ajatustyö alulle. Ohjaajat painottivat, että lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla on useimmiten erittäin vääristynyt kuva itsestään, ja on tärkeää että he saavat tukea identiteetin ja minäkuvan vahvistamiseen.

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutti kertoi että yhdessä tapaamisessa puhuttiin tykkäämistä ja ei-tykkäämisestä sekä siitä, millainen kukin on tai haluaisi olla. Jokainen sai keksiä oman nimensä kirjaimista erilaisia naisen ominaisuuksia. Osa tytöistä keksikin näitä helposti, kun taas toisille tämä oli todella hankalaa. Aikuisten avulla ja kannustuksella kaikki saivat kuitenkin tehtävän tehtyä. Tytöt kirjoittivat esimerkiksi seuraavanlaista: ”ahkera, voimakas, arvollinen, ihana, rohkea, viirullinen, iloinen, suloinen, dödöä käyttävä, erinomainen”.

8.4 Mikä tyttötyössä viehättää?

Ohjaajien mukaan ensisijaisesti heidän kiinnostuksena tyttötyöhön oli lähtenyt siitä, että on itse ollut tyttö ja osaa samaistua heihin ja tunnistaa helposti asioita, jotka tyttöjä voivat askarruttaa. ”Onkohan toikin ihan hukassa, niin kuin mä olin silloin”, kertoi vastaava ohjaaja ajatelleensa useamman kerran tyttöjä kohdattaessaan. Molemmat ohjaajat kokivat juuri oman naiseksi kasvamisen kokemuksensa kautta tyttöjen ohjaamisen olevan selkeästi helpompaa ja enemmän ”oma juttu”. Molemmat kokivat, että poikaryhmän ohjaaminen olisi paljon haastavampaa ja vaatisi selkeästi toisenlaista, vauhdikkaampaa ja nopeatempoisempaa toimintaa. He olivat huomanneet, että tyttöjen kasvaessa tytöille voi riittää toiminnaksi yhdessä oleminen ja keskusteleminen.

8.5 Tyttötyön merkitys sijaishuoltoyksikössä

Ohjaajien kokemusten mukaan joskus tyttöjen saattoi olla helpompi keskustella erilaisista asioista hieman vieraamman ihmisen kuin sijaisvanhemman kanssa. Sijaisvanhempi voi olla liian lähellä, jolloin keskustelu on hankalaa. Toisaalta

sijasvanhemman ja tytön suhde voi olla myös sen verran etäinen, etteivät tytöt uskalla ottaa puheeksi heille tärkeitä asioita. Tällöin myös tyttötyön merkitys sijaishuollossa korostuu.

Teemahaastattelussa ohjaajat toivat esille, että lastensuojelun piirissä olevat lapset ovat kokeneet elämässään paljon muutoksia ja heidän kehityksensä on usein jäljessä verrattuna biologisissa perheissä kasvaviin lapsiin. Naisen malli lähtee monilla lastensuojelun piirissä olevilta lapsilta kotoa, ja usein tytöillä on hyvin vääristynyt kuva naiseudesta tai naiseus on mitätöity. Eräs tyttö oli kertonut esimerkiksi, että hän tekee lapsia ja sitten ne tulevat tänne sijaishuoltolaitokseen asumaan.

Ohjaajien mukaan tytöille voi olla haasteellista ja vaikeaa ymmärtää, että he itse voivat vaikuttaa elämäänsä ja tehdä omat ratkaisunsa. Tämän takia myös tyttötoimintaa olisi tärkeää jatkaa, koska sieltä tytöt saavat vertaistukea ja voivat jakaa ajatuksiaan toistensa kanssa. Kaikkien ei tarvitse olla äänessä, mutta esimerkiksi tyttö voi olla pohtinut pitkään tiettyä asiaa ja joku saattaa kysyä sitä ääneen, eli jokainen tyttö saa kerhosta itselleen jotain.

Ohjaajat kertovat, että lastensuojelun piirissä olevat lapset ovat jääneet usein kotona paitsi monista asioista, ja tyttökerho voi tarjota heille korjaavia kokemuksia esimerkiksi naiseuteen kasvamisessa. Tulevaisuudessa ohjaajat toivoisivat, että tyttötyö jatkuisi ja siihen panostettaisiin esimerkiksi koulutusten avulla. Tyttötyötä voi tehdä monella eri tapaa ja tytöille se olisi erittäin tärkeää, koska sukupuolirooleilla on suuri merkitys.

Parisuhde- ja seksuaaliterapeutin mielestä erityisesti sijaishuollossa olevien tyttöjen on todella tärkeää saada välittävän, hoivaavan naisen malli. Sen avulla he joskus oppivat hyväksymään oman traumatisoituneen äitinsä ilman häpeää ja syytöksiä sellaisena kuin hän oli ja mihin hän elämässään pystyi. Terapeutin mukaan tytöt selvästi kokivat olonsa turvalliseksi tässä ryhmässä, jossa leikin varjolla opeteltiin olemaan eri mieltä ja samaa mieltä.

8.6 Tyttöjen kokemuksia toukokuun tapaamisista

Muistelutapaamisessa osa tytöistä puhui paljon ja osan oli vaikea kertoa omista kuulumisistaan. Joukosta erottui heti tyttö, jonka sanomiset ja tekemiset vaikuttivat muihin ja muut tytöt lähtivät näihin juttuihin mukaan. Me opinnäytetyön tekijät otimme osaa keskusteluun ja yritimme vaikuttaa siihen niin, että jokainen saisi sanottua oman näkemyksensä.

Muistelimme toukokuun tapaamisia valokuvien avulla. Alussa meni hetki aikaa ennen kuin tytöt pääsivät mieleiseensä istumajärjestykseen ja kaikki näkivät hyvin. Ensimmäiset tyttöjen kommentit liittyivät ulkonäköön, ”kato, miltä mä näytän”, ”hei, mulla on saparot”, ”kauhee ku mä oon ruma”. Alussa tytöt eivät pystyneen näkemään valokuvista omia tunteitaan, yleistä tunnelmaa tai sitä, mitä kuvassa tapahtui, kun ulkonäölliset asiat veivät huomion.

Kuvien katselun edetessä ja meidän aikuisten hieman johdatellessa tytöt näkivät kuvissa muutakin. Kuvien katselun lomassa saimme kuulla seuraavanlaisia kommentteja: ”näyttää olevan hauskaa”, ”mä varmaan kuuntelen tarkkaan” ”tossa me lauletaan Hai-laulua”, ”ai niin noi on ne kuvat mitkä nauratti”, ”kattokaa miltä toi ohjaaja näyttää”, ”näytän innostuneelta” ja ”olin keskittynyt”. Kerhon kohokohtia tyttöjen mielestä oli esimerkiksi ”se ettei ollut poikia”, johon kommentoitiin ”että eihän tyttöjen kerhossa voi olla poikia.” Tytöt kommentoivat myös kuvien tapahtumia: ”ominaisuuksista oli kiva ja helppo kertoa”, ”eläimillä leikittäessä mä valitsin pikku dogin”. ”tossa me valittiin lempieläin ja ei-lempieläin” ja ”sit ohjaaja sano että me ollaan kaikki yhtä hyviä”, eli mieleen oli myös jäänyt vetäjien kommentteja. Kysyttäessä, mikä oli kerhossa kivointa, lähes kaikki tytöt vastasivat: ”Hai-laulu” (liite 4.) Lauoimme sen yhdessä ja jokainen tyttö leikki mukana.

Tytöt saivat muistella Oi ihanaa toukokuuta myös piirtämisen, kirjoittamisen tai molempien avulla. Osalle tytöistä se oli erittäin haastavaa ja yksi tytöistä sanoi useaan kertaan, että ”ihan tyhmää oli”, ja sen hän myös kirjoitti alussa paperiin. Hän myös vaikutti negatiivisella käytöksellään muihin, joten hänelle sanottiin,

ettei hänen ole pakko olla täällä eikä tehdä mitään. Hän pystyi kuitenkin rauhoittumaan ja alkoi työstää omaa piirrostaan.

Osan tytöistä oli aluksi vaikea keksiä, mitä voisi piirtää tai kirjoittaa. Keskustelimme yhdessä, mistä voisi aloittaa, ja että voi kuvata kaikkia niitä tunteita mitä kevään tapaamiset tytöissä herättivät ja ettei ole oikeaa tai väärää tapaa piirtää tai kirjoittaa. Kaikki tytöt pääsivätkin sitten vauhtiin, mutta hitaammilla tahtoi aika loppua kesken. Useissa tyttöjen tuotoksissa näkyi, että ulkopuolinen ryhmän vetäjä oli tärkeä ja mieleinen, hymyileviä ihmishahmoja ja aurinko löytyi myös useista piirroksista. Piirroksissa oli seuraavanlaisia kommentteja: "ei poikia", "ollaan kaikkien kaveri", "oli kivaa että siellä oli kavereita", "hauskaa", "Hai-laulu oli kiva", "musiikki", "Oli hauskaa kun juuri tuo tietty kaveri oli ". Kaksi tytöistä piirsi rakennuksen, jossa tapaamiset pidettiin, kuvissa oli iso loistava aurinko. Kaikki kuvat ja kirjoitukset olivat positiivisia ja niistä välittyi ilo.

Kaikki tytöt kertoivat, että kerhoissa oli kivaa ja toivoivat että tyttökerhoa olisi lisää. Ilmeistä pystyimme päättämään, että kuvien katselu toi mieleen hyviä muistoja, vaikka tunteiden ilmaiseminen oli välillä vaikeaa, ja tyttöjä naurattikin välillä kovasti

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Monipuolisesta aineistostamme nousi esiin, että tyttötoiminta koetaan tärkeäksi ja sen toivotaan jatkuvaan kyseisessä sijaishuollon yksikössä. Ohjaajat toivoivat, että ohjaajien koulutukseen voitaisiin panostaa ja että heille annettaisiin mahdollisuus jatkaa tyttötoimintaa. Vaikka ohjaajat ovat naisia, ja heillä siten on omakohtaista kokemusta tyttöydestä ja naiseksi kasvamisesta ja he tunsivat tyttöjen kanssa työskentelyn vahvuudekseen, he kokivat että erilaiset aiheeseen liittyvät koulutukset olisivat silti tarpeen.

Aineistomme perusteella sijaishuollossa olevien tyttöjen kanssa tehtävä tyttötyö koettiin tarpeelliseksi ja sen nähtiin vaikuttavan positiivisesti tyttöjen kasvuun ja kehitykseen. Monelta sijaishuollon piirissä olevilta tytöiltä voi puuttua kokonaan lähipiiristä luotettava, turvallinen ja läheinen aikuinen nainen. Omasta biologisesta perheestä ja suvusta häntä ei löydy, ja suhde sijaisvanhempaan voi olla vielä tuore, eikä tyttö koe sitä tarpeeksi läheiseksi tai turvalliseksi. Tytön voi olla helpompi käsitellä tyttöyteen ja naiseuteen liittyviä asioita vertaisryhmässä muiden vertaistensa tai ohjaajan kanssa, joka on tarpeeksi kaukana mutta kuitenkin tarpeeksi turvallinen.

Aineistostamme kävi ilmi, että ryhmän yhtenä tärkeänä elementtinä nähtiin vertaistuki, yhdessä oleminen ja ohjaajan antama aikuisen naisen malli. Kaikki tytöt kokivat tärkeimmiksi kaverit sekä kerhon vetämisestä vastanneen ulkopuolisen ohjaajan. Tämän ryhmän yksi vahvuus oli, että tytöt olivat tuttuja toisilleen ja ilmapiiri oli alusta asti luonteva ja avoin. Ryhmän voima olikin ryhmän jäsenten tuttuudessa, tutustumiseen ei tarvitse käyttää aikaa, vaan päästään heti ”tositomiin”. Tytöt kokivat tärkeäksi sen, ettei paikalla ollut poikia, vaan olimme vain tyttöjen ja naisten kesken.

Meidän mielestämme ryhmässä oli tärkeää se, että myös aikuiset osallistuivat toimintaan ja keskusteluihin, ja tämä rohkaisi tyttöjä entisestään avoimempaan

läsnäoloon. Kiinnitimme huomiota myös siihen että yhdenkin ryhmän jäsenen negatiivinen asenne tai muuten epäsopiva käytös vaikutti helposti muihin ryhmän jäseniin. 6–10-vuotiaat tytöt ovat vielä sen ikäisiä, että toisia lähdetään helposti matkimaan ja esimerkiksi naureskelu tai yleinen levottomuus tarttuu. Negatiiviseen käytökseen tulee puuttua, se ei saa pilata ryhmän toimintaa. Tällaiseen käytökseen ammattitaitoinen ryhmänohjaaja osaa taitavasti puuttua, ilman että kyseinen tyttö joutuu nolostumaan tai muuten huonoon asemaan muiden silmissä. Ryhmätoiminnassa on myös tärkeää, että kaikki saavat äänensä kuuluviin ja että jokaiselle tytölle on tarpeeksi aikaa. On tärkeää viestiä tytöille että kaikki ovat samanarvoisia ja kaikkien mielipide on tärkeää. Ujommat ja hiljaisemmat tytöt jäävät helposti taustalle, ja tällaisessa tilanteessa ohjaaja voi vaikuttaa ryhmän toimintaan niin, että kaikki saavat tilaa omille asioilleen.

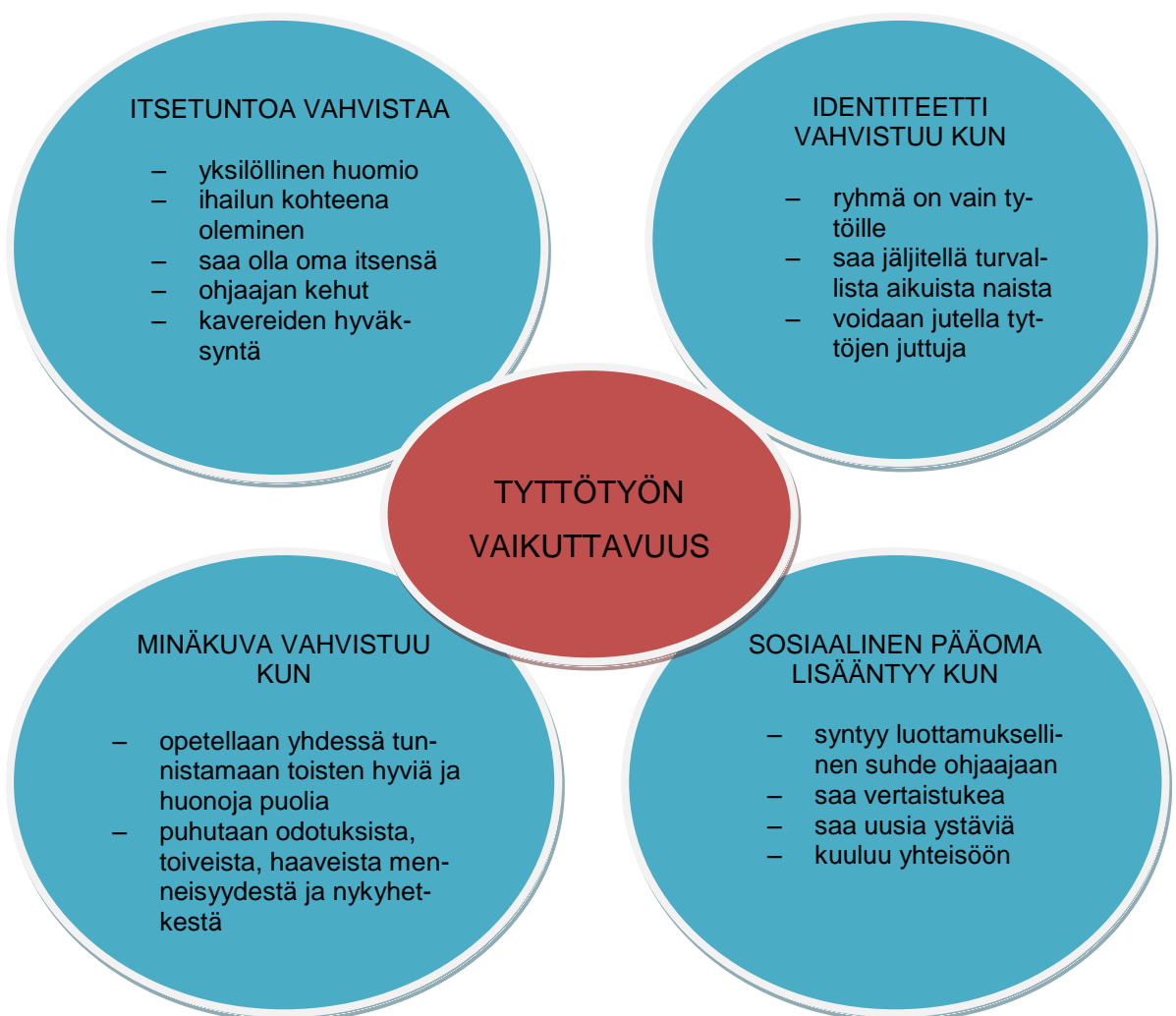
Kiinnitimme huomiota siihen, mikä merkitys mahtaa olla sillä, että ryhmän jäsenet ja ryhmän vetäjät ovat ennestään tuttuja. Kolme tyttöä, jotka olivat mukana ryhmässä ensimmäistä kertaa, olivat ryhmässä kuin kotonaan. Vaikutti siltä että ”vanhat” ryhmäläiset olivat kertoneet heille mitä kerhossa mahdollisesti tapahtuu. Huomasimme, kuinka tärkeää on, että ryhmän ohjaaja on ennakkoon valmistautunut ja oikeasti kiinnostunut siitä, mitä tekee ja kenen kanssa tekee. Luonteeltaan ohjaajan tulee myös olla luottamusta herättävä, jotta ryhmä toimii.

Nitovuoren (2001) mukaan tyttöryhmän positiivinen ilmapiiri, turvallisuus, hyväksyntä ja luottamuksellisuus voivat olla jo sinällään tyttöjä tukevaa. Ryhmätoiminnan avulla tyttöjä voidaan rohkaista mielipiteen muodostukseen ja ilmaisuun, joka voi olla osalle tytöistä vaikeaa. Ryhmässä tytöt voivat helposti kertoa tunteistaan ja kokemuksistaan toisille tytöille ja saada palautetta. Vahvakin tyttö voi näyttää myös herkät puolensa. Erilliset ryhmät tytöille ja pojille ovat myös tasa-arvo kysymys, on olemassa paljon avointa toimintaa, joka todellisuudessa vastaa lähinnä poikien tarpeisiin. Tyttöjen maailmassa sosiaalisuus on usein hyvin korostunutta. Luontainen sosiaalisuus tuo ryhmään luontevan työvälineen ja tämän piirteen hyviä puolia kannattaa tukea ja kannustaa. Tätä kautta tytöillä voi olla suurempi valmius intiimeihinkin keskusteluihin ja yhteistoimintaan. Itsetunto saa tukea myönteiseksi koetusta ryhmästä, ja tytöillä on mahdollisuus

käyttää ryhmän sosiaalisia suhteita hyväkseen omassa identiteettityössänsä. (Nitovuori, 2001.)

Alla (kuvio 3) olemme kuvanneet aineistomme perusteella niitä tyttötyön keinoja, joilla voidaan vaikuttaa positiivisesti tyttöjen itsetuntoon, identiteettiin, minäkuvaan ja sosiaaliseen pääomaan.

Kuvio 3 Tyttötyön vaikuttavuus

9.2 Pohdintaa tyttöjen tapaamisista

Tyttökerhossa tytöt osallistuivat aktiivisesti kaikkeen toimintaan. Kaikki halusivat olla ”ekoja”. Välillä ryhmä oli levoton, mutta tunnelma oli kuitenkin koko ajan iloinen. Kun tytöt katsoivat itkevien ja surullisten lasten kuvia, osa tytöistä alkoi nauraa ja muut lähtivät tähän mukaan. Reaktio oli voimakas ja erikoinen, olisivatko kuvat olleet liian vaikeita katsottavaksi ja omat tunteet menivät hieman sekaisin. Tytöt eivät oikein osanneet vastata kysymykseen, mikä kuvissa oli ruvennut naurattamaan mutta tilanne kuitenkin rauhoittui, kun asiasta keskusteltiin.

Tapaamisissa työillä oli monenlaisia tunteita, iloa, surua, levottomuutta, naurua ja kärsimättömyyttä, eli kaikkia niitä tunteita, mitä elämässäkin on. Meidän mielestämme tämä kertoi siitä että tytöt kokivat ryhmän turvalliseksi ja uskalsivat näyttää tunteitaan.

Tyttöjen kiintyminen ja luottamus sijaishuollon yksikön ulkopuoliseen vetäjään oli huomattavaa, ja tähän me tutkimuksen tekijät ja yksikön työntekijät kiinnitimme erityistä huomiota. Hän oli erittäin ammattitaitoinen, lempeä mutta jäykkä. Toiminnassa näkyi selvästi suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus, ulkopuolinen ohjaaja tiesi mitä teki ja oli aidosti läsnä. Tämä vaikutti suoraan tyttöihin, ja ilmapiiri oli alusta pitäen luottamuksellinen. Tytöt uskalsivat rohkeasti ja avoimesti kertoa tunteistaan ja omista asioistaan. Tämä tutki käsitystämme, että yksi tärkeimmistä asioista ryhmätoiminnan toteutuksessa on, että toteuttaja on perehtynyt asiaansa ja on oikeasti kiinnostunut siitä mitä tekee. Tässä ryhmässä oli myös tärkeää, että toiminnan vetäjällä on tietoa siitä millaisesta ryhmästä on kysymys, sillä lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla on usein omat erityispiirteensä, joista on hyvä tietää jotakin etukäteen. Ryhmässä oli hyvää myös, että mukana toiminnassa oli ohjaajia, jotka tunsivat tytöt jo entuudestaan.

Meidän näkemyksemme mukaan sijaishuollon tytöille järjestetty tyttötoiminta edesauttaa sosiaalisen pääoman syntymistä. Tytöt tarvitsevat luottamuksellisia suhteita turvallisiin aikuisiin, lapsiin ja ryhmän vertaistukea. Tyttöjen sosiaalisen

pääoman syntyyn on vaikuttanut lapsuuden turvattomuus ja tyttötyö on yksi keino, jolla sosiaalista pääomaa voidaan vahvistaa.

Sosiaalinen pääoma tai sen puute vaikuttaa laajasti lasten ja nuorten hyvinvointiin, se ehkäisee tai vähentää erilaisia lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta haitallisina pidettyjä ilmiöitä. Riittävä sosiaalinen pääoma vähentää esimerkiksi koulukeskeytyksiä ja nuorisotyöttömyyttä ja sillä on myös vaikutuksia lasten kasvuun ja kehitykseen sekä yleiseen hyvinvointiin. Sosiaalisen pääoman vaikutukset nuorille ja lapsille ovat myönteisiä. (Ellonen & Korkiamäki 2006 237.)

9.3 Omia ajatuksia tyttötyön tarpeellisuudesta

Lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla on usein erittäin haastavat lähtökohdat, eivätkä he ole välttämättä kokeneet turvallista arkea. Lastensuojeluun piirissä olevat tytöt eivät ole aina nähneet lähipiirissään tasapainoisen naisen mallia. Mielestämme tyttötyöllä voidaan vaikuttaa tyttöjen kasvuun ja kehitykseen. On tärkeää, että tytöt näkevät ja saavat hyviä kokemuksia luotettavasta ja turvallisuudesta aikuisesta naisesta. Olemme kuulleet, kuinka lastensuojelussa asuvat lapset kertovat, kuinka he tekevät isona lapsia ja ne tulevat asumaan samaan laitokseen, jossa he itse asuvat. Heillä ei ole välttämättä käsitystä ja kokemusta siitä, että he itse voivat vaikuttaa elämäänsä eikä heidän tarvitse toimia samalla tavoin kuin esimerkiksi heidän äitinsä. Mielestämme tyttötyöllä voidaan auttaa tyttöjä rakentamaan omaa identiteettiään. Ryhmätoiminta on hyvä paikka nähdä samassa tilanteessa olevia tyttöjä ja siellä he voivat jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan. He voivat saada vastauksia heitä mietityttäviin asioihin. Ryhmässä voi olla myös hiljaa ja kuunnella.

Emme odota, että näin muutamalla kerhokerralla voimme saada aikaiseksi muutosta ja että tytöistä tulisi hetkessä tasapainoisempia yksilöitä kuin ennen. Tavoitteenamme oli, että tytöille jäisi mieleen ajatuksia ja kokemuksia ja että he saisivat itselleen uutta tietoa, jota voisivat hyödyntää tulevaisuudessa ja voisivat

muistella kerhoja turvallisena ja hauskana kokemuksena. Hienoa olisi, jos tytöille suunnattuun toimintaan panostettaisiin lastensuojelun piirissä laajemminkin.

Kokemuksemme mukaan lastensuojelussa tytöt hakevat paljon huomiota aikuisilta. Huomiota aletaan hakea aluksi pienistä ja yleisistä asioista ja mitä enemmän luottamusta syntyy, sitä enemmän asiat syvenevät. Tämän takia mielestämme on tärkeä kehittää tyttötyötä ja antaa lastensuojelun piirissä oleville tytöille mahdollisuus muodostaa suhteita turvallisiin, aikuisiin naisiin.

Nykyisin puhutaan paljon syrjäytymisestä ja mielestämme varhain aloitettu tyttötyö ennalta ehkäisee syrjäytymisen riskiä. Tyttökerhot tarjoavat tytöille vertais-tukea ja luottamuksellisia suhteita turvallisiin aikuisiin, mikä edesauttaa tyttöjen hyvinvointia. Tämän tiedostaminen on tärkeää lastensuojelun piirissä työskentelevällä henkilökunnalle

9.4 Tavoitteiden saavuttaminen ja opinnäytetyöprosessin arviointi

Työmme tavoitteena oli kerätä henkilökunnan ja tyttöjen kokemuksia tyttötyöstä ja sitä kautta perustella, miksi tyttötyö on erityisen tärkeää sijaishuollossa kasvaville tytöille. Olemme keränneet laajan aineiston useasta eri näkökulmasta, ja tutkimustulosten ja johtopäätösten avulla saimme perusteltua että tyttötyö on varteenotettava työmenetelmä kun toimitaan sijaishuollon piirissä olevien tyttöjen kanssa.

Saimme opinnäytetyötä tehdessämme tyttötyöhön liittyvää tietoa monelta eri taholta ja monesta eri näkökulmasta. Opinnäytetyöprosessi on lisännyt asiantuntemustamme tyttötyöstä, mitä voimme hyödyntää tulevaisuudessa työelämässä. Mielestämme olemme saaneet työn kautta paljon tietoa ja taitoa, kuinka voimme arjen tilanteissa tukea sijaishuollon piirissä olevien tyttöjen kasvua ja kehitystä. Arjessa voimme huomioida tyttöjä omalla erityisellä tavalla, koska tiedämme mitä on olla tyttö ja millaista on kasvaa naiseksi.

Jaoimme sovussa työmme tehtävät keskenämme ja tehtäviä jakaessamme huomioimme omat vahvuutemme ja mahdollisuutemme ja käytimme niitä hyväksemme. Lähettelimme toisillemme eri vaiheessa olevia tekstiversioita työstämme ja annoimme palautetta ja korjasimme tarvittaessa. Lisäksi pohdimme yhdessä asioita ja sitä, mikä on työmme kannalta tärkeää ja mikä ei.

Opinnäytetyö on ollut pitkä prosessi ja olemme kokeneet sen sekä positiivisena että negatiivisena asiana. Hyvää on ollut se, että olemme todella paneutuneet aiheeseen ja saaneet rauhassa tutustua materiaaliin. Negatiiviseksi olemme kokeneet sen, että aiheeseen väsyi työn loppuvaiheilla. Väsymisen myötä koimme tunteen, että ”en jaksakaan enää, nyt on takki tyhjä”. Mutta pienen tauon jälkeen saimme työhömmme etäisyyttä ja jaksoimme pusertaa sen valmiiksi. Väsymisen myötä aloimme pohtia, ketä varten teemme opinnäytetyötä. Kirjoittaminen kaikkine ohjeineen tuntui haastavalta, eikö tärkeintä ole se sisältö? Mutta onneksemme motivaatio vielä löytyi ja jaksoimme panostaa myös kirjoittamiseen ja muutoseikkoihin.

Tehtävän teko parityönä on ollut mielekästä, mutta myös haastavaa. Mielestämme oli hienoa, kun olemme voineet jakaa ajatuksia toistemme kanssa ja keskustella aiheesta. Olemme myös saaneet tukea toisistamme. Haastavaa tehtävän teossa on ollut pitkä välimatka, sairastumiset ja toisen perhetilanteen muuttuminen. Olemme kuitenkin saaneet järjestettyä tapaamisia ja puhuneet lukuisia kertoja puhelimessa.

Opinnäytetyön tekeminen oli kaiken kaikkiaan mielenkiintoinen ja antoisa prosessi. Jälkikäteen pidimme erityisen hyvänä ratkaisuna sitä, että keräsimme aineistoa monesta eri näkökulmasta. Tätä kautta saimme tietoa niin toiminnassa mukana olleilta tytöiltä kuin toiminnasta vastaavilta aikuisilta. Oli myös mielenkiintoista olla mukana itse toiminnassa, osallistuva havainnointi oli mielestämme hyvä menetelmä kerätä aineistoa. Tätä kautta toiminnasta sai todellisen kuvan siitä, mitä tehdään ja mistä on kysymys.

10 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Työskentelemme molemmat lastensuojelutyössä, joten meille on ollut tärkeää koko työmme ajan, että toimimme eettisesti ja lain puitteissa. Tähän tutkimukseen haimme tutkimusluvan työelämäyhteisön käytäntöjen mukaisesti. Olemme sitoutuneet siihen, että työssämme ei ole tunnistettavia kuvia tai muita tunnistetietoja lapsista sekä että luovutamme valmiin työn myös työelämätaholle. Työtä tehdessämme päädyimme myös siihen, että eteläsuomalaisen sijaishuoltopaikan nimeä eikä haastateltavien nimiä mainita työssämme. Tällä varmistamme sen, että toimintaan osallistuneita tyttöjä tai heidän sijoituspaikkaansa ei voida tunnistaa.

Kun tehdään tutkimusta, johon osallistuu lapsia, korostuvat luottamuksellisuus ja tutkimuksen toteuttamisen eettisyys. On tärkeää, että lapselle kerrotaan selkeästi ja ymmärrettävällä tavalla, mistä on kysymys ja mihin tietoja joita hän antaa käytetään. (Nieminen 2010, 37.)

Opinnäyteyhteistyösopimuksessa olemme sitoutuneet myös vaitiolovelvollisuu-teen ja siihen, että käytämme hankkimiamme aineistoja vain opinnäytetyöhömme emmekä luovuta tai julkaise aineistoissa olevia yksilöityjä tai yksilöitävissä olevia tietoja eteenpäin. Muistiinpanot ja muu aineisto, jossa on tunnistetietoja näkyvillä, on tuhottu asianmukaisesti.

Niemisen (2010, 35) mukaan perustuslaissa on turvattu tutkimuksen vapaus ja sananvapaus, sitä ei siis voida kovinkaan helposti rajoittaa. Kun tutkimusta tehdään, on kuitenkin muistettava huomioida perustuslain turvaamat yksityisyysojan asettamat vaatimukset. Lähtökohtana tutkimukseen osallistumiselle on vapaaehtoisuus. Perustuslain turvaama itsemääräämisoikeus kuuluu kaikenikäisille ihmisille, eli myös lasten suhteen pätee sama periaate.

Tutkimusta tehdessämme kaikkien osallistuminen on perustunut vapaaehtoisuuteen. Tytöille kerrottiin jo alusta alkaen, miksi me olemme toiminnassa mukana, ja muistelukerralla puhuimme työstämme uudestaan. Korostimme ty-

töille, että kenenkään nimiä tai kuvia tai mitään mistä heidät voisi tunnistaa tule työhömmme näkyviin. Kerroimme myös, että teemme työtä siksi, että tyttötoiminta olisi mahdollista myös tulevaisuudessa ja haluamme että sen tärkeyden huomaavat myös aikuiset, jotka asioista päättävä.

Kun tutkitaan lapsia ja nuoria ja heihin liittyviä asioita, pyydetään tutkimukseen lupa eettiseltä toimikunnalta, lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavilta ammattilaisilta, huoltajilta tai lapsilta ja nuorilta itseltään, ei yksikään lupa tai suostumus sellaisenaan takaa tutkimuksen eettisyyttä. Tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset ratkaisee aina tutkija tai tutkimusryhmä itse. Tutkimuksen tekijöiden tulee olla hyvin perillä siitä, mitä tutkimuksessa ollaan tekemässä ja mitä siitä voi koitua. Tutkimuseettisten kysymysten tulee olla tutkijan mielessä koko prosessin ajan, alusta loppuun. Huolella valitut menetelmät ja aineistot, perustellut ratkaisut sekä herkkyys aineistojen analysoinnissa ja tulkinnessa muodostaa hyvän tuen, jonka avulla tutkimuksen eettisyys säilyy koko prosessin ajan. (Kallio 2010, 138–184.)

Lähteet:

- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Otava
- Anttila, Anna; Ojanen, Karoliina, Saarikoski, Helena & Timonen, Senni 2011. Tyttöjen juttuja. Teoksessa Ojanen, Karoliina, Mulari, Heta & Aaltonen, Sanna (toim.) Entäs tytöt. Jyväskylä: Bookwell Oy
- Cacciatore, Rais 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään. Opas vanhemmille. Helsinki: WSOY.
- Grönfors, Martti 2007. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eischer, Heli & Tuppurainen, Jonna 2009. Tyttöjen talo on kuin avoin koti. Helsinki: Setlementtinuorten liitto
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 1991. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopisto paino
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kallio, Kirsi Pauliin 2010. Lasten ja nuorten epäsuoran kohtaamisen etiikka. Teoksessa Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Lagström Hanna, Pösö Tarja, Rutanen Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY
- Kivelä; Valtteri & Lempinen; Juho 2009. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen, toinen painos. Turenki: Kirjapaino Jaarli Oy.
- Käyhkö, Mari 2011. Koulu tyttö tutkimuksen näyttämönä. Tyttöjen juttuja. Teoksessa Ojanen, Karoliina, Mulari, Heta & Aaltonen, Sanna (toim.) Entäs tytöt. Jyväskylä: Bookwell Oy

Lastensuojelulaki. Finlex. Viitattu 12.10.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Lastensuojelulaki>

Nieminen, Liisa 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen oikeudellinen tarkastelu.

Teoksessa Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Lagström Hanna, Pösö Tarja, Rutanen Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry.

Nitovuori, Liisa-Maria (toim.) 2001. Tyttötyökansio: Upea Minä-tyttötyöprojekti.

Helsinki: Setlementtinuorten liitto.

Ojanen, Markku 1994. Mikä minä on? Minän rakenne, kehitys, häiriöt ja eheytyminen. Kulju: Markku Ojanen

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus

Punnonen, Varpu: Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Hoikkala, Tommi; Sell, Anna (toim.) Helsinki: Nuorisotutkimusverkostot.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].

<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 31.8.2011, 12.9.2011 ja 20.10.2011)

Setlementtinuortenliitto Oy. Viitattu 25.9.2011.

<http://www.tyttotyö.fi/sukupuolisensitiivisyys>

Välivaara, Christine 2008. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Ketola, Jari (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite1

TEEMAHAASTATTELU SIJAISHUOLTOYKSIKÖN OHJAAJILLE

1. Kerro omasta taustastasi, koulutus ja omat kokemukset ryhmätoiminnan vetämisestä.
2. Kuinka kauan olet ollut mukana tyttötoiminnan vetämisessä ja minkälaista toiminta on ollut ja on? Tyttötyön historia tässä sijaishuollonyksikössä.
3. Mikä tyttötyössä viehättää?
4. Minkälaista on mielestäsi hyvä tyttötyö?
5. Miten koet/näet tyttötyön vaikuttavan tyttöjen itsetuntoon, identiteettiin ja mi-
näkuvaan?
6. Näetkö tyttötyön tarpeelliseksi sijaishuollossa? Miksi?
7. Mitkä ovat tulevaisuuden haaveet ja toiveet tyttötyön saralla omassa työssäsi?

Liite 2

OI IHANA TOUKOKUU!

6- 10 vuotiaiden tyttöjen tapaamiset eteläsuomalaisessa sijaishuollonyksikössä. Tapaamisen kesto noin 90 minuuttia. Paikalla oli 7 tyttöä, parisuhde- ja seksuaaliterapeutti, kaksi ohjaajaa ja opinnäytetyöntekijät havainnoijan roolissa

ALOITUS

- Tutustuminen ja tunnelmaan virittäytyminen, sekä ryhmähengen luominen
- Heipä Hei- laululeikki, joka antaa jokaiselle tilaa keksiä jotakin omaperäistä ja olla muiden katseiden kohde sekä tulla hyväksytyksi millaisella liikkeellä tahansa.
- Tärkeää että aikuiset osallistuvat myös valittuun aloitusleikkiin, se antaa lapsille hauskan yhdessäolon muiston
- On hyvä että aloitus on aina sama, siitä voi kuitenkin tehdä erilaisia versioita.
-

VÄLIPALA

- Tarjolla oli mehua, keksejä ja hedelmiä.
- Yhdessä herkuttelu on tytöille mieluista.
- Napostelun lomassa vapaata keskustelua, voi nousta esille tärkeitä asioita.
-

TEEMA

- Erilaiset itsensä ilmaisu harjoitukset, mahdollistuvat ryhmässä jossa tytöt kokevat olevansa turvassa
- Kuunteluharjoitukset, opetellaan kuuntelemaan ja huomioimaan toisia sekä tulkitsemaan erilaisia ilmeitä.
- Vuorovaikutusharjoitukset
- Itsetuntoa vahvistavat harjoitukset
- Kiusaaminen ja toisten mollaaminen.

- Hyvä ystävyys ja kaverisuhteet
- Naisen erilaiset roolit
- Pelot ja huolet, ongelman ratkaisukeinoja
-

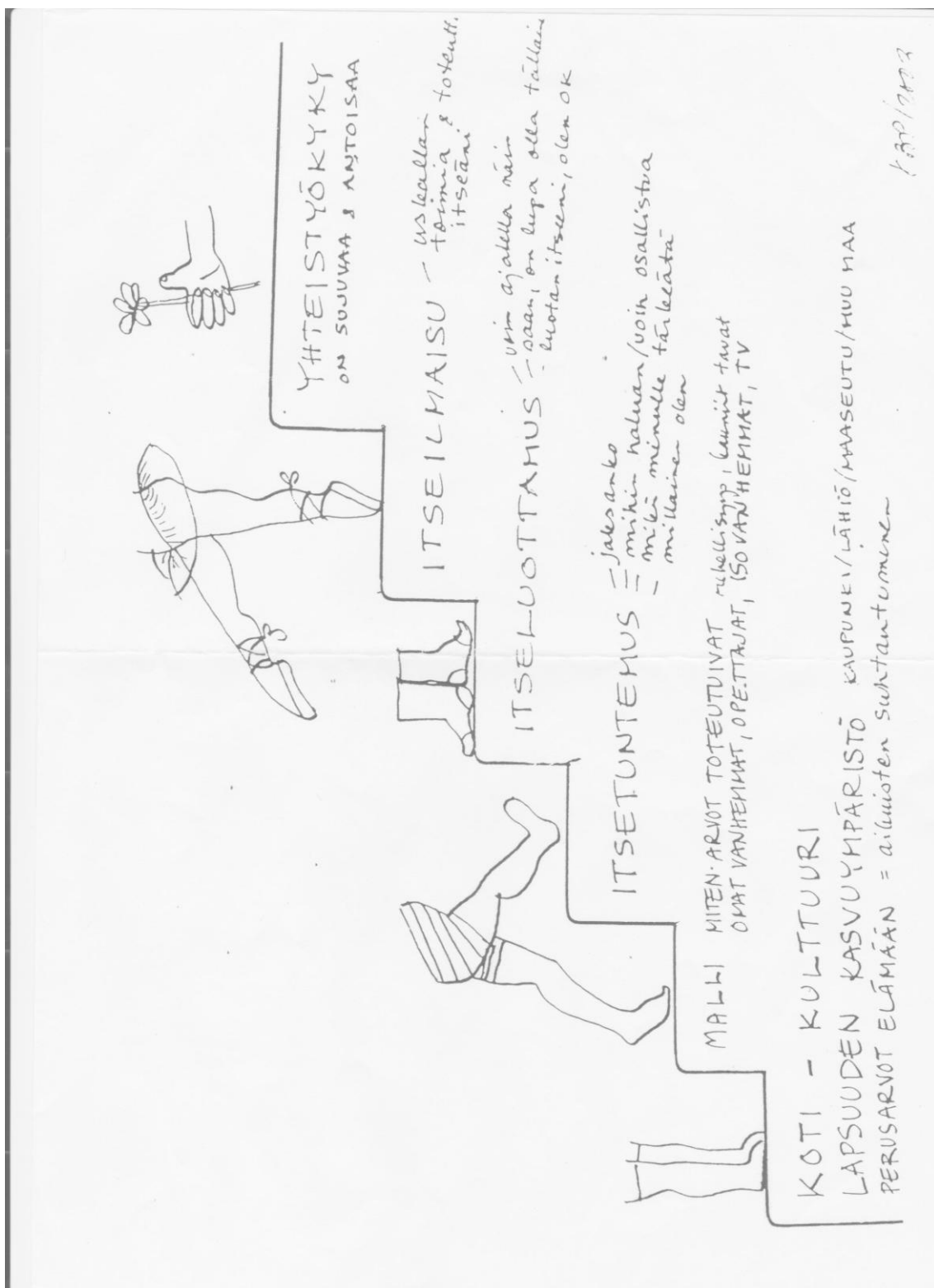
LOPETUS

- Loppuleikki, Hai-laulu
- Kiitetään kaikkia osallistumisesta ja sanotaan kaikille hei hei.

TYTTÖJEN TAPAAMISTEN TAVOITTEITA

Mukavan yhdessäolon myötä lisätä kiintymystä, yhteisöllisyyttä, suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä sekä aikuisia ja muita lapsia kohtaa. Vuorovaikutusleikkien myötä lisätään itsetuntemusta, itseluottamusta ja itseilmaisua taitoa. Opetellaan sanoittamaan erilaisia tunteita ja vaikeiden tunteiden käsittelyä, kuten suuttumus, riitely, pelko, jännitys, innostus, uteliaisuus ja toisten ihmisten rajojen kunnioittaminen. Harjoitellaan vaikeiden asioiden käsittelyä, kuten kuolema, vammaisuus, sairastuminen, väkivalta, seksuaalisuus ja äidin ja isän ikävä.

Tapaamisten samana pysyvä rakenne, luo turvallisuutta. Tytöt tietävät mitä seuraavaksi tapahtuu. Erilaisia variaatioita voi tehdä kerholaisten ideoiden pohjalta, ohjaaja pitää kuitenkin langat käsissään, aloittaa sekä päättää leikit ja harjoitukset.

Liite 4

TYTTÖJEN KERHOJEN KEVÄT "OI IHANA TOUKOKUU" 2011
Koululaisten ryhmä 6-12 v (10)

Heipä hei – laululeikki

Heipä hei, tee näin (ohjaaja tekee helpon liikkeen, taputtaa käsiä, pyörii tms)
Heipä hei, tee näin (liike uudestaan ja muut innostetaan mukaan)
Tee näin, tee näin, tee näin tee näin (liikettä toistetaan ketjussa)
Heipä hei, tee näin (vielä kerran sama liike)
ja sitten osoitetaan seuraavaa lasta: sinun vuorosi
Joskus lapsi keksii heti ja ellei keksi niin tehdään ihan pienikin vähän
huomaamatonkin liike, jonka lapsi tekee ja jatketaan siitä tai vaihdetaan
jos hän sitten keksiinkin.
Kaikki tekevät vuorollaan jonkun liikkeen ja leikki loppuu kun kaikki ovat
tehneet vuoronsa. Ujestus yleensä häipyy leikin myötä ja syntyy yhteinen
ilo laulusta ja siitä, että kaikenlaiset liikkeet ovat ok.

Sävelkulku

A A D, A Cis
A A Cis, A D
A D, D C, C H, H Bb
Bb A, A D

Hai-laulu

E - Gis – D D D D D D
vau-va-hai tin tin tidi-tin

2 x Vauva- hai tin tin tidi-tin (etusormi ja peukalo yhteen = hain suu)
2 x Sisko-hai tin tin tidi-tin (kämmen ja peukalo naputtavat yhteen)
2 x Äiti-hai tin tin tidi-tin (ranteet yhteen ja kämmenistä hain suu)
2 x Iskä-hai tin tin tidi-tin (kynärpäät yhdessä taputa käsiä eteenpäin)
2 x Mummo-hai tin tin tidi-tin (käsivarret isosti ylös ja taputa = iso suu)
2 x Vaari-hai tin tin tidi-tin (nosta jalkaa ja toista kättä yhteen = jättisuu)
2 x Nainen ui tin tin tidi-tin (käsillä sammakko-uintia, seisten lanne keinuu)
2 x hai ui tin tin tidi-tin (kämmenet yhteen peukalot ylöspäin ja kala ui
kääntyillen)
3 x Nainen KIRKUU kaikki täysillä ja kädet ilmaan
2 x Tuhma hai tin tin tidi-tin (heristetään sormea haille, joka häipyy
takaviistoon)